

ARCHIEFONDERZOEK HINTHAMERSTRAAT 163-177

(intern rapport nr. ...)

DR. M.W.J. DE BRUIJN

Stadionlaan 41
3583 RB Utrecht
Tel. 030 254 19 94
E-post: mwjdebruijn@casema.nl

Utrecht, juni 2008

N.B. Door dit verslag komt het verslag: M.W.J. de Bruijn, Archiefonderzoek Hinthamerstraat 163 (Utrecht, september 2005), te vervallen.

Inleiding

In de zomer van 2005 werd archiefonderzoek verricht naar de geschiedenis van het voormalige pand Hinthamerstraat 163. Dit huis – dat eerst Het Gulden Kruis, later De IJzeren Man werd genoemd – stond op de westhoek van de Mgr. Prinsenstraat. Vóór omstreeks 1910 maakte het echter deel uit van een doorlopende huizenrij aan de zuidkant van de Hinthamerstraat. Van dit onderzoek werden in september 2005 de resultaten gepubliceerd.¹

Recentelijk werd ook archiefonderzoek verricht naar de vroeger oostwaarts hiervan gelegen percelen tot aan Hinthamerstraat 179. Het gaat hierbij om de huidige Mgr. Prinsenstraat en het tegenwoordige voorplein van de Sint-Jacobskerk, dat kort geleden opnieuw is ingericht en waar tevoren archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden.

Het nieuwe archiefonderzoek heeft een aantal resultaten opgeleverd die noopten tot wijzigingen in het verslag betreffende Hinthamerstraat 163.² Daarom wordt laatstgenoemd pand hier opnieuw uitputtend behandeld en komt het in 2005 verschenen verslag (intern verslag nr.) te vervallen. Voor de duidelijkheid worden hier eerst ook de gegevens weergegeven die bij nader inzien betrekking hebben op het westelijk naastgelegen perceel Hinthamerstraat 161.

Hinthamerstraat 161 (De Drie Rijksdaalders)

Opmerkelijk is dat voor Hinthamerstraat 161 in de overdrachtsakten tot ver in de vijftiende eeuw steeds nog de uit de voorgaande eeuw daterende belendingen van dit complex werden overgenomen: wijlen Peter van Lith aan de ene en Margriet Snobben aan de andere zijde. Dit was in de Bossche schepenakten niet gebruikelijk. Doorgaans werden de belendingen aangepast aan de op dat moment bestaande situatie. Hier zijn alleen in enkele akten betreffende cijzen en in een niet afgewerkte akte betreffende een uitgifte van het complex ten erfelijke cijns uit 1417 de belendingen geactualiseerd. Gesproken wordt in het laatste geval van een huis en erf in de Hinthamerstraat over de Geerlingse brug tussen erf van wijlen Peter van Lith, nu van Hillegond weduwe van Gijb van Oss (Hinhamerstraat 159), en tussen erf van Margriet Snobben, nu van Aart Marsman (*Mersman*) (Hinhamerstraat 163). Dankzij deze actualisering was de identificering van de relevante schepenakten mogelijk.

Het oudste teruggevonden gegeven over Hinthamerstraat 161 dateert van 7 februari 1400. Volgens een schepenakte van die datum hadden Katelijn en Margriet dochters van wijlen Aart Deynser schoenmaker een huis en erf ten erfelijke cijns gegeven aan Hendrik van Huesselingen snijder voor een al bestaande cijns van 45 schellingen en verder een cijns van 13 pond en 10 schellingen per jaar aan de uitgevers. Het complex werd gesitueerd in de Hinthamerstraat over de Geerlingse brug tussen erf van Peter van Lith en erf van Margriet Snobben. Laatstgenoemde cijns moest worden betaald aan de moeder van Katelijn en Margriet, Mechteld weduwe van Aart Deynser, en na haar dood aan hun kinderen Katelijn, Margriet, Ida, Mech-

1 M.W.J. de Bruijn, Archiefonderzoek Hinthamerstraat 163 (Utrecht, september 2005).

2 Hierin werd, in navolging van A.F.O. van Sasse van Ysselt, *De voornamen huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1910-1914) III, 5-7, het Bonenfantenhuis ten onrechte geïdentificeerd met het oostelijk van Hinthamerstraat 163 gelegen perceel. Van Sasse van Ysselt spreekt, eveneens abusievelijk, van 'het eerste gesticht der Bonenfanten'.

teld en Aart. Op genoemde datum erkenden Mechteld en Antonis van Berlicum als man van genoemde Ida deze uitgifte. Voorts droeg op genoemde datum Mechteld dochter van Aart Deynser tweederde deel in de cijns van 13 pond en 10 schellingen over aan Aleid weduwe van Hendrik van Huesselingen en haar kinderen.¹

Korte tijd later, op 6 september 1401 droeg Aart zoon van Aart Deynser zijn rechten op het complex en op de cijns van 13 pond en 10 schellingen over aan de weduwe van Hendrik van Huesselingen gedurende haar leven en na haar dood aan hun kinderen Adam en Liesbet.² Het vijfde deel en het vierde deel van een vijfde deel van genoemde cijns droeg Aart zoon van wijlen Gozewijn van Megen, echtgenoot van Katelijne dochter van Aart Deynser op 10 juni 1417 over aan Jan van Driel. Op dezelfde dag transporteerde hun zwager en broer Aart ook het vierde deel van het vijfde deel van die cijns aan Jan van Driel. Achter de akte staat vermeld dat zij moesten worden overgegeven aan Aart van Oss.³

1 Gemeentearchief 's-Hertogenbosch [GAHt], Rechterlijk archief, Bosch' protocol [R.] 1181, f. 328 oud, blz. 661 nw.: *Notum sit universis quod cum Katherine et Margareta sorores, filie quondam Arnoldi dicti Deynser sutoris, domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gheerlaci inter hereditatem quondam Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete dicte Snobben ex alio, prout huiusmodi domus et area ibidem est situata, dedissent ad hereditarium censum Henrico de Huesselingen sartori, scilicet pro quadragintaquinque solidis hereditarii census prius exinde solvendis et pro hereditario censu tredecim librarum et decem solidorum monete, dando et solvendo Mechtildi relicte dicti quondam Arnoldi Deynser ad eius vitam et post eius vitam¹ antedictis Katherine et Margarete atque Yde, Mechtildi et Arnoldo, liberis dictorum Mechtildis et quondam Arnoldi a dicto Henrico mediatim Iohannis et mediatim Domini ex domo et area predicta, prout in litteris, constituta igitur coram scabinis infrascriptis Mechtildis filia dicti quondam Arnoldi Deynser et Mechtildis quondam sue uxoris cum tutore et Antonius de Berlikem, maritus et tutor legitimus dicte Yde sue uxoris, filie dictorum quondam Arnoldi Deynser et Mechtildis sue uxoris, dictam donationem ad censum ratificaverunt et approbaverunt et eidem donationi ad censum adhibuerunt. Et promiserunt cum tutore indivisi super omnia hereditarie donationem ad censum ratum servare. Testes, datum supra (= Theodericus et Wolphart). Datum sabbato post Agate.*

Dicta Mechtildis filia quondam Arnoldi Deynser cum tutore et anterieus² ut supra duas quartas partes ad se spectantes in dicto hereditario censu tredecim librarum et decem solidorum monete supportavit Aleydi relicte eiusdem quondam Henrici de Huesselingen ad opus sui et ad opus liberorum eiusdem quondam Henrici cum litteris et iure occasione, promittens cum tutore super omnia ratum servare et obligationem ex parte sui deponere, tali condicione quod dicta Aleydis dictas duas partes quoadvixerit possidebit, post eius decessum ad dictos liberos dicti quondam Henrici de Huesselingen hereditarie devolvendas. Testes, datum supra.

2 GAHt, R. 1182, f. 280v. oud, blz. 668 nw.: *Arnoldus filius quondam Arnoldi Deynser sutoris super domo et area sita in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gheerlaci inter hereditatem quondam Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete Snobben ex alio, prout huiusmodi domus et area ibidem est situata, datam ad pactum Henrico de Huesselingen a Katherine et Margareta sororibus, filiabus dicti quondam Arnoldi Deynser sutoris, scilicet pro xlv solidis hereditarii census communis pagamenti exinde prius solvendis et pro hereditario censu xij librarum et x solidorum monete Mechtildi relicte dicti quondam Arnoldi Deynser hereditarie mediatim Iohannis et mediatim Domini ex dicta domo et area solvendo, prout in litteris, atque super predicto censu xij librarum et x solidorum et super iure ad opus Aleydis relicte dicti quondam Henrici de Huesselingen quoad eius vitam et ad opus Ade et Elizabeth liberorum dictorum Aleydis et quondam Henrici hereditarie renunciavit effestucando, promittens super omnia ratum servare et obligationem ex parte sui deponere. Testes Uden et Neynsel. Datum tercia post Egidii.*

3 GAHt, R. 1190, f. 421: *Alardus filius quondam Goeswini van Meghen, maritus et tutor legitimus Katherine sue uxoris, filie quondam Arnoldie die Deynser, quintam partem atque quartam partem unius quinte partis ad se et dictam suam uxorem spectantem in hereditario censu tredecim librarum et decem solidorum monete, quem censum Henrici de Huesselingen sartorolvere tenebatur Mechtildi relicte dicti quondam Arnoldi quo ad eius vitam et post eiusdem Mechtildis decessum Katherine, Margarete, Yde, Mechtildi et Arnoldo, liberis dictorum quondam Arnoldi et Mechtildis hereditarie mediatim nativitatis Iohannis et mediatim nativitatis Domini ex domo et area sita in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem dictum Gheerlaci inter hereditatem quondam Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete Snobben ex alio, iuxta continentiam litterarum scabinorum de Buscoducis inde confectarum, ut dicebat, hereditarie supportavit Iohanni van Dryel, promittens super omnia ratum (servare)^a et obligationem ex parte sui deponere. Testes Hoernken et Petrus. Datum x^a iunii.*

Jan van Driel was gehuwd met Aleid dochter van Aart Geris en Liesbet dochter van Hendrik van Huesselingen. Kennelijk heeft hij alle rechten op het complex verworven; op 21 januari 1419 droeg hij het, met inbegrip van de cijns van 13 pond en 10 schellingen, over aan Aart Aart Aleidsz. van Oss. Jan beloofde om Hendrik en Gijsbrecht minderjarige kinderen van Aart Geris afstand te laten doen zodra zij meerderjarig waren geworden.¹

Kort hierop moet het goed overgegaan zijn op Lambrecht zoon van wijlen Jan van Rijsingen kuiper. Deze droeg het al op 19 januari 1422 met de genoemde cijns over aan Dirk zoon van wijlen Hendrik van den Elsen,² en deze laatste op 17 juli 1422 op zijn beurt aan Jan van den Hoornik (*Hoirnic*; *Hoernic*) tripmaker.³

Jan van den Hoornik verkocht op 6 augustus 1422 een cijns van 3 pond en 10 schellingen uit het goed aan Jan Jansz. van Driel. Het werd nu omschreven als huis, erf en tuin met toebehoren en – naar de toenmalige situatie – gesitueerd tussen erf van Aart Marsman schoenmaker en erf van Gijsbrecht van Oss smid, zich uitstrekkend van de straat tot aan een gracht.⁴ Het ging bij deze gracht om een gegraven zijtakje van de Dieze, dat nog op het kadastraal minuutplan van 1832 voorkomt.

Tradatur Arnoldo de Os, filio quondam Arnoldi Aleytensoen.

Arnoldus filius dicti quondam Arnoldi Deynser quantam partem unius quinte partis ad se spectantem in dicto censu xiiij librarum et decem solidorum per totum ut supra hereditarie supportavit dicto Iohanni, promittens ut supra. Testes, datum supra.

Tradatur dicto Arnoldo de Os.

^a Dit woord ontbreekt in de tekst.

1 GAHt, R. 1191, f. 56: *Iohannes van Driel Jans soen, maritus et tutor Aleydis sue uxoris, filie Arnoldi Gherijs, ab eodem Arnoldo et quondam Elizabeth filia quondam Henrici van Huesselingen pariter genite, domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem quondam Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete Snobben ex alio, quos domum et aream Henricus van Huesselingen sutor erga Katherinam et Margaretam filias quondam Arnoldi Deynser sutoris ad censum adquisierat, scilicet pro censu xlv solidorum monete prius exinde solvendo et pro hereditario censu xiiij librarum et x solidorum dicte monete liberis dicti quondam Arnoldi Deynser exinde solvendo, prout in litteris; insuper dictum censum xiiij librarum et x solidorum, ut dicebat, hereditarie supportavit Arnoldo van Os, filio quondam Arnoldi Aleyten soen - - -. Datum xxj ianuarii.*

Dictus Iohannes promisit super omnia quod ipse Henricus et Ghiselbertus liberos dicti Arnoldi Gherijs, impuberes existentes, dum ad annos pubertatis pervenerint, super premissis e iure ad opus dicti Arnoldi de Os faceret renunciare. Testes, datum supra.

2 GAHt, R. 1193, f. 5: *Lambertus filius quondam Iohannis van Rysinghen doliator domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete Snobben ex alio; insuper hereditarium censum tredecim librarum et decem solidorum monete ex dicta domo et area solvendum, quas domum et aream et censum dictus Lambertus erga Arnoldum van Os, filium quondam Arnoldi Aleyten soen, adquisierat, prout in litteris, hereditarie supportavit Theoderico vanden Elsen, filio quondam Henrici vanden Elsen, cum litteris, aliis et iure, promittens super omnia ratum servare et obligationem ex parte sui deponere. Testes Rover et Wolf. Datum xix ianuarii.*

3 GAHt, R. 1193, f. 115v. oud, 116v. nw.: *Theodericus vanden Elsen, filius quondam Henrici vanden Elsen, domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hinthamensi ultra pontem domini Gheerlaci inter hereditatem Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete Snobben ex alio; insuper hereditarium censum tredecim librarum et decem solidorum monete ex dictis domo et area solvendum, quos domum, aream et censum predictos dictus Theodericus erga Lambertum filium quondam Iohannis van Rysingen doliatorem adquisierat, prout in litteris, hereditarie supportavit Iohanni vanden Hoirnic calopodiatori, filio Iohannis vanden Hoernic - - -. Datum xvij iulii, sexta post Margarete.*

4 GAHt, R. 1193, f. 129 oud, 130 nw.: *Iohannes vanden Hoernic calopodiator, filius Iohannis vanden Hoernic, hereditarie vendidit Iohanni van Dryel, filio quondam Iohannis van Dryel, hereditarium censum trium librarum et decem solidorum monete, solvendum hereditarie nativitatibus Iohannis de et ex domo, area et orto cum suis attinentiis, sitis in Buscoducis in vico Hinthamensi ultra pontem domini quondam Gerlaci inter hereditatem Arnoldi Marsman sutoris ex uno et inter hereditatem quondam Ghiselberti van Os fabri ex alio, tendentibus a communi platea ad quendam communem fossatum ibidem, ut dicebat - - -. Datum sexta augusti, quinta post vincula Petri.* Deze cijns werd op 10 oktober 1427 overgedragen aan Evert zoon van wijlen Evert van Amersfoort (R. 1198, f. 148) en op 5 april 1454 aan Lucas van der Locht, de toenmalige bezitter van

Jan Jansz. van den Hoornik droeg het goed vervolgens op 24 november 1424 over aan Rutger zoon van wijlen Hendrik Rutgersz.¹ Blijkens een vermelding als belending van het westelijk buurpand werd deze ook Rutger van Oss genoemd.²

Rutger Hendrik Rutgersz. overleed vóór 19 juni 1434. Op die datum transporteerden zijn zoons Daneel en Hendrik en Hendrik zoon van wijlen Hendrik Hessels, man van hun zuster Liesbet, hun recht en het recht toebehorend aan hun broer respectievelijk zwager Peter op de kuipen op het erf van hun vader en schoonvader aan Peter zoon van wijlen Hendrik van den Boghart. Deze was inmiddels getrouwd met hun moeder/schoonmoeder Ida dochter van Aart Haaks (*Haex*) van Hees. Zij beloofden dat deze nog gedurende een kwart jaar na het overlijden van zijn vrouw Ida op het complex zou mogen blijven wonen en dat Peter gedurende die tijd de genoemde kuipen vanaf de grond (*a fundo*) zou mogen verwijderen. Het ging dus klaarblijkelijk om kuipen die aard- en nagelvast met de grond verbonden waren. Hun functie wordt niet genoemd. Peter erkende ten slotte dat Rutger Hendrik Rutgersz. het erf vóór zijn huwelijk met Ida gedurende zijn weduwnaarschap had verworven. Rutger was dus eerder gehuwd geweest. Uit een aan de betreffende schepenakte voorafgaande andere akte blijkt dat uit het huwelijk van Rutger en Ida een dochter Korstien was geboren. De overige kinderen waren waarschijnlijk uit een eerder, mogelijk zijn eerste huwelijk.³ In deze akte werden voor het eerst de Bonifanten als belending vermeld; ik kom hierop terug.

Hinthamerstraat 163 (R. 1224, f. 59): *Frater Henricus Ruyseneer, prior conventus de Korssendonc, nomine et ex parte dicti conventus et quorumlibet conventualium eiusdem conventus presentium et futurorum, hereditarium censum trium librarum et decem solidorum monete, solvendum hereditarie nativitatis Iohannis de et ex domo, area et orto cum suis attinentiis, sitis in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Arnoldi Marsman sutoris ex uno et inter hereditatem quondam Ghiselberti van Os ex alio, quem censum quondam Everardus de Amersfoirt erga Iohannem van Driel, filium quondam Iohannis van Driel, adquisierat et de quo censu Henricus van Eycke, filius quondam Gerardi, unam medietatem erga Iohannem de Ouden, filium quondam Willelmi, adquisierat, prout in diversis litteris, hereditarie supportavit Luce filio quondam Stanskini vander Locht - - -, promittens - - - obligationem et impetitionem ex parte dicti Henrici de Eycke necnon ex parte quondam Aleydis sue uxoris dum vixerat relicte quondam Everardi de Amersfoirt et ex parte quorumlibet liberorum Henrici et quondam Aleydis predictorum necnon ex parte dicti conventus et quorumlibet conventualium eiusdem conventus presentium et futurorum deponere. Testes, datum supra (= quarta aprilis, quinta post Letare Iherusalem).*

1 GAHt, R. 1195, f. 67v.: *Iohannes vanden Hoernic calopodiator, filius quondam Iohannis vanden Hoernic, domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hintamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Petri de Lit ex uno et inter hereditatem Margarete Snobben ex alio; insuper hereditarium censum tredecim librarum et decem solidorum, quos domum, aream et censum predictos Iohannes erga Theodericum vanden Elzen, filium quondam Henrici vanden Elzen, adquisierat, prout in litteris, hereditarie supportavit Rutgero filio quondam Henrici Rutgers soen - - -, excepto hereditario censu trium et dimidie librarum, quem idem Iohannes vanden Hoernic Iohanni de Driel exinde solvere promiserat, ut dicebat. Testes Arnoldus et Reeuwe. Datum prima decembris.*

2 GAHt, R. 1197, f. 77v.: *Lambertus filius quondam Iohannis die Cuper hereditarie vendidit Iohanni filio quondam Iohannis Barniers hereditarium censum trium et dimidie librarum monete, solvendum hereditarie nativitatis Domini de et ex domo, area et orto, sitis in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Rutgeri de Os ex uno et inter hereditatem olim Petri de Lieshout ex alio, tendente a communi platea ad quoddam commune fossatum ibidem, ut dicebat - - -. Datum xxj februarii.*

3 GAHt, R. 1204, f. 215: *Daniel et Henricus fratres, liberi quondam Rutgeri filii Henrici Rutgers soen, atque Henricus filius quondam Henrici Hessels, maritus et tutor legitimus ut dicebat Elisabeth sue uxoris, filie dicti quondam Rutgeri, totam partem et omne ius ad ipsos et Petrum filium dicti quondam Rutgeri ut dicebant spectantes aut spectaturas in cupis consistentibus in hereditate dicti quondam Rutgeri, sita in Buscoducis ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem puerorum dictorum Bonifanten ex uno et inter hereditatem Lamberti die Cuper ex alio, tendente a communi vico ad fossatum quoddam, ut dicebant, hereditarie supportaverunt Petro vanden Boghart, filio quondam Henrici, promittentes indivisi super omnia et habenda ratum servare et obligationem et impetitionem ex parte eorum et dicti Petri filii dicti quondam Rutgeri deponere, atque quod ipsi et dictus Petrus filius quondam Rutgeri promittent pacifice dictum Petrum habitare in hereditate predicta per*

Ida Haaks, de weduwe van Rutger van Oss, is vóór 8 april 1442 overleden. Op die datum kreeg haar zoon Peter bij erfdeling het complex.¹ Op de 21ste van dezelfde maand droeg hij het met de te betalen cijns van 13 pond en 10 schellingen over aan Lucas zoon van wijlen Stans van der Locht.² Lucas van der Locht verkocht op dezelfde datum een pacht van een mud rogge uit het goed aan Daneel Rutger Hendrik Rutgersz. Na de dood van Daneel zou de pacht aan Lucas vererven of, wanneer deze inmiddels overleden was, aan zijn naaste erfgenamen.³

Lucas van der Locht overleed vóór 21 augustus 1470. Op die datum droegen zijn zonen Hendrik en Lucas het goed over aan hun moeder Richmoed. De cijns van 3 pond en 10 schellingen bleek inmiddels afgekocht. Er rustten in ieder geval toen nog de hertogelijke grondcijns op en cijnzen van 10¼ stuiver aan de predikheren en een cijns van 5¼ stuiver aan het Bossche kapittel. Op dezelfde datum droeg ook Lucas' zoon Stans zijn recht over aan zijn moeder.⁴

spacium proximi quartalli anni post obitum dicte Yde (= Yde filie Arnoldi Haex de Hees, echtgenote van quondam Rutgeri filii quondam Henrici Rutgerssoen) sequentis et quod ipsi infra dictum spacium pacifice et quiete permittent dictum Petrum vanden Boghart a fundo remove dictas cupas, omni dolo secluso. Testes, datum supra (= Geffen en Nolleken. Datum xix iunii). Tradatur littera Yde filie Arnoldi Haex. Petrus vanden Boghart, maritus legitimus ut dicebat dicte Yde, sue uxoris, et ipsa cum eodem tamquam cum tutore, palam recognovit quod dictus quondam Rutgerus supradictam hereditatem ante matrimonium contractum inter ipsum et dictam Ydam cum suis propriis et promptis denariis in sede sue viduitatis adquisierat, ut dicebat. Testes, datum supra.

Tradatur littera Henrico filio quondam Henrici Hessels.

N.B. Hier gaat een akte aan vooraf waaruit blijkt dat uit het huwelijk van Ida en Rutger een dochter Korstien was voortgekomen. De andere kinderen zijn dus van een eerdere vrouw van Rutger.

1 GAHt, R. 1211, f. 187v.: *Et mediante qua divisione reliqua medietas iam...dicte pactionis dimidii modiii siliginis, een pacht uit huis, erf en tuin van Leonii de Lancvelt, prius quondam Godefri, sitis in Buscoducis ultra pontem domini Gerlaci - - -; een pacht uit land in Dinther; item domus et area sita in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci et hereditarius census tredecim librarum et decem solidorum monete, quos domum, aream et censum predictum Rutgerus filius quondam Henrici Rutgers soen erga Iohannem vanden Hoirnyc calopediatorem, filium quondam Hermanni vanden Hoirnyc, adquisierat, prout in litteris, simul cum onere solvendi ex domo, area et censu iamdictis hereditarius census ad summam sex libris monete taxatam de iure solvendus, ut dicebat, Petro filio dicti quondam Rutgeri cesserunt in partem.*

2 GAHt, R. 1211, f. 190: *Petrus filius quondam Rutgeri filii quondam Henrici Rutgers soen domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete dicte Snobben ex alio; insuper hereditarium censum tredecim librarum et decem solidorum, quos domum et aream et censum predictos Rutgerus filius quondam Henrici Rutgers soen erga Iohannem vanden Hoirnic calopediatorem, filium quondam Hermanni vanden Hoirnic, adquisierat, prout in litteris, hereditarie supportavit Luce filio quondam Constantini dicti Stans vander Locht - - -, tali condicione annexa si ex premissis domo et area plus fuerit solvendus quam census ducis et hereditarii census ad summam quinque et dimidie librarum monete taxati et dictus census tredecim librarum et decem solidorum, hoc plus dictus Petrus prefato Luce deponet omnino. Testes Loyer en Berwout. Datum xx^a aprilis, quinta post Pasche.*

3 GAHt, R. 1211, f. 191: *Lucas filius quondam Constantini dicti Stans vander Locht hereditarie vendidit Danyeli filio quondam Rutgeri filii quondam Henrici Rutgerssoen hereditariam pactionem unius modii siliginis mensure de Buscoducis, solvendam hereditarie Purificationis et in Buscoducis tradendam et deliberandam de et ex domo, area et orto olim dicti quondam Rutgeri, sitis in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Lamberti die Cuper ex uno et inter hereditatem puerorum dictorum Bonefanten ex alio, tendentibus a dicto vico ad quoddam fossatum ibidem situm, ut dicebat, promittens super omnia et habenda warandiam et satisfacere,^a tali condicione annexa quod dicta pactio statim post obitum dicti Danielis hereditario iure succedet et devolvetur ad dictum Lucam, si protunc vixerit in humanis, alioquin ad proximiores heredes eiusdem Luce protunc viventes, prout idem^b Daniel hoc palam recognovit et super omnia et habenda dicto Luce repromisit. Testes Loyer et Vladeracken. Datum xxj aprilis, sexta post Pasche.*

^a Hierna volgt in het hs., niet doorgehaald: *testes.*

4 GAHt, R. 1239, f. 512: *Henricus et Lucas fratres, liberi quondam Luce filii quondam Constantini dicti Stans van der Locht, domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hynthamensi ultra pontem domini Gherlaci*

Wegens het ontbreken van bruikbare indices voor de periode na 1500 beschikken we na dit jaar niet over transportakten betreffende dit complex. Als vermeld stond het goed in 1520 op naam van Goiart van Bladel. Hierna is Adriaan Zegersz. de Ruiters in het bezit ervan gekomen. Deze sloot, zoals we bij het volgende perceel zullen zien, op 10 oktober 1544 een overeenkomst met de provisoren *des huys van den kynderen Bonefantens*, Hinthamerstraat 163.

In 1573 was Hinthamerstraat 161 in het bezit van Herman Jansz. glazenmaker. Later kwam het in handen van Goiart Hendriksz. van Gestel,¹ alias Van der Dootleggen. Deze laatste wordt als bezitter vermeld op 4 januari 1602, toen het Bonefantenhuis (Hinthamerstraat 163) werd overgedragen aan Reiner Danels Loden knokenhouwer.² De bewoners van Hinthamerstraat 161 werden toen dus van, gezien hun jeugdige leeftijd, ongetwijfeld nogal rumoerige burens verlost.

In het verpondingsregister van 1635 staat Hinthamerstraat 161 op naam van Katelijne van Wijnen als eigenaresse en Dirk Dongius als gebruiker voor een waarde van 90 pond. Hinthamerstraat 161 was getaxeerd op 90 pond.³

Lambert Hermansz. van Hoorne, vermeld in het cijnsregister van 1573 als latere bezitter, komt als belending voor in een schepenaakte van 28 januari 1626 betreffende het vroegere Bonefantenhuis.⁴

inter hereditatem Petri de Lyt ex uno et inter hereditatem Margarete dicte Snobben ex alio; insuper annuum et hereditarium censum tredecim librarum et decem solidorum monete, quos domum, aream et censum predictos dictus Lucas erga Petrum filium quondam Rutgheri filii quondam Henrici dicti Rutghers soen acquisierat, simul cum censibus quibusdam trium librarum et decem solidorum monete prius ex premissis e iure solvendis et deponit per dictum Lucam redemptis et acquitatis, prout in diversis litteris, legitime et hereditarie supportaverunt Richmodi relicte quondam dicti Luce - - -, tali condicione annexa quod si ex premissis inventum fuerit plus solvendus quam census fundi domini nostri ducis et hereditarius census taxatus ad decem stiveros minus quarta parte unius stiver conventui predicatoribus in Buscoducis et census hereditarius quinque stiverorum et quarta parte unius stiver capitulo in Buscoducis, quod hoc plus dicte Richmodi deponet omnino. Testes Bever² et Busco. Datum xxj^a augusti.

Constantinus filius quondam Luce, filii quondam Constantini dicti Stans vander Loch, prebuit ad quitandum et redimendum premissa, alter cessit, et reportavit dicte Richmodi. Testes, datum supra.

1 Brabants Historisch Informatiecentrum [BHIC], Raad en rentmeester-generaal 280 (cijnsregister 1573) f. 38:

Henrick Reynders.
De Bonefantens van xx voeten viii½ d. oudts - - - *i st. xi d.*
Lambert Hermans van Hoirne.
Nu Goyaert Henricxz. van Gestel.

Herman Janss. gelaesmaecker van xix voeten viii d. oudts *i st. X d.*
 De ingesprongen namen behoren bij de eronder staande post.

2 GAHt, R. 1442, f. 83-84v. Zie onder het volgende perceel.

3 Nationaal Archief Den Haag, Raad van State 2134 (verponding 1635) f. 312-312v.:
Cathalijn van Wijnen, eygen., Dirck Dongius bruijcker, voor t'negentich ponden, den viij^{en} pen. *xj L. v st.*
Bartholomeeus Loeff, eijgen., is getaxeert op hondert ponden, compt den viij^{en} pen. *xij L. x st.*

4 GAHt, R. 1501, f. 221-222v.: *Henrick zoene wijlen Reijnders, zoene Daniels Loijen, knoeckenhouwer, huijs, erve, hoff ende achterhuijs, mit allen zynen rechten ende toebehoirten, gestaen ende gelegen binnen der stadt sHertogenbossche inde Hinthamerstraet over de Geerlinxsche brugge, tusschen erve Anthonis Diercxz. timmerman ex uno ende tusschen erve der weduwe Lamberts van Horen ex alio, streckende van de gemeijn Hinthamerstraet achterwaerts tot zeeckeren graecht aldaer, welck voirschreven huijs, erve, hoff, achterhuijs ende toebehoirten van dijen die voirmoemde Henrick Reynder Loijen tegens heer ende broeder Lambert Naets enz. (zie 1602 januari 4) - - -, heeft hij wittelick ende erfelick opgedragen ende overgegeven midts desen Bartholomeus Loeff vander Sloot - - -, uutgenoemen de lasten hiernaevolgende, als te weetenen den grontchijns van twee blancken ende een negenmanneken ofte daeromtrent aen onsen heere den coninck van Hispanien als hertoge van Brabant, eenen erfelicken chijns van drie ponden Bosch payments aende taeffele vanden Heyligengeest binnen deser stadt, eenen erfelicken chijns van vijftien gulden aen Henricken Zoomers, eenen*

Bezitters:

Aart Deynser schoenmaker
zijn weduwe Mechteld en kinderen
Katelijne en Margriet dochters van Aart Deynser schoenmaker ten erfelijke cijns →
Hendrik van Huesselingen schoenmaker
zijn dochter Liesbet, gehuwd met Aart Geris
hun dochter Aleid, gehuwd met Jan Jansz. van Driel, en haar onmondige broers Hendrik en
Gijsbrecht 1419.01.21 →
Aart Aart Aleidsz. van Oss →
Lambrecht Jansz. van Rijsingen kuiper 1422.01.19 →
Dirk Hendriksz. van den Elsen 1422.07.17 →
Jan Jansz. van den Hoorn tripmaker 1424.11.24 →
Rutger Hendrik Rutgersz.
zijn kinderen
Peter Rutger Hendrik Rutgersz. 1442.04.20 →
Lucas Stansz. van der Locht
zijn kinderen 1470.08.21 →
zijn weduwe Richmoed
??
Goiart van Bladel (1520)
(1544.01.20) Heeske dochter Lucas van der Locht, gehuwd met Adriaan Zegersz. de Ruiter
(1573) Herman Jansz. glazenmaker
(1602) Goiart Hendriksz. van Gestel (van der Dootleggen)
Lambert Hermansz. van Hoorn
(1626) zijn weduwe
(1635) Katelijne van Wijnen, huurder Dirk Dongius

Hinthamerstraat 163 (de Bonefanten; Het Gulden Kruis; De IJzeren Man)

Het latere Bonefantenhuis was in het begin van de vijftiende eeuw in het bezit van Aart Marsman, die blijkens een opgegeven belending het perceel al in 1403 in zijn bezit had.¹ Tevoren was het van Margriet Snobben geweest.² Het perceel was 20 voet (5,74 m) breed.³

Als stichting was het Bonefantenhuis in het leven geroepen door Hendrik Buc, kanunnik van de Sint-Janskerk, bij zijn testament van 31 november 1401. Het betrof een opleiding voor tien arme jongens. Deze werden tevens ingeschakeld bij het zingen van de diensten in de Sint-Janskerk. Hendrik Buc overleed op 4 januari 1402. Het eerste huis zou een jaar na zijn overlijden zijn geopend, en wel in het voormalig woonhuis van de stichter. Dit pand stond in de Hinthamerstraat bij de Sint-Janskerk.⁴ In 1414 woonden de Bonefanten er nog.¹ Vóór 1420

erffelicken chijns van thien gulden aen Aelken Weijnen, eenen erffelicken chijns van twintich gulden aen Anneken woonende inde Putstraet ende alnoch eenen erffelicken chijns van elf carolus gulden aen Jenneken onmondige dochter wijlen Jans Reijnder Loijen jaerlix van rechts qegen daer uut te vergelden staende - - -. Datum den xxvij^{en} januarij anno xvj^c xxvj.

1 R. 1183, f. 318v. Zie het volgende perceel.

2 Vermeld in 1400 (1181, blz. 661), maar toen waarschijnlijk al niet meer de bezitster. Zij wordt in de akten betreffende Hinthamerstraat 161 nog lang daarna als belendster opgegeven. Blijkens een schepenakte van 14 maart 1356 was de toen in leven zijnde Margriet een dochter van Jan Snobbe schoenmaker. Zij was gehuwd met Michiel van Hoelt (GAHt, Groot Begijnhof 21).

3 ARA Brussel, Rekenkamers 45067 (cijnsregister 1520), f. 35v.): *Bonefantini de xx pedatis viii½ d.*

4 Zie M.A. Nauwelaerts, *Latijnse school en onderwijs te 's-Hertogenbosch tot 1629* (Tilburg 1974) 72-78.

zou dit huis echter zijn gesloopt.² In ieder geval treffen we de Bonefanten in 1430 aan in een huis in de Hinthamerstraat dat van Hendrik Cupers en zijn vrouw Bele was geweest. Dit pand stond eveneens bij de Sint-Jan.³ In de hierboven al behandelde schepenakte van 19 juni 1434 wordt het Bonefantenhuis echter vermeld als belending van Hinthamerstraat 161. De Bonefanten zijn dus tussen 1430 en 1434 naar deze plek over de Geerlingsbrug verhuisd.

Het probleem met dergelijk goed ‘in de dode hand’ is dat er, op de vermeldingen als belending na, soms lange tijd geen gegevens over in de bronnen worden aangetroffen. In ieder geval werd er op 10 oktober 1544 met de bezitter van Hinthamerstraat 161 een overeenkomst gesloten met betrekking tot de tussenmuur. Uit een andere akte van dezelfde datum blijkt dat er sprake was van ‘een groot verval en geringe waarde van het genoemde huis of woning van de Bonefanten’, dat bij deze gelegenheid gesitueerd werd tussen erf van Daniël van Vlierden (Hinthamerstraat 165) en erf van Hadewig (Heeske) dochter van wijlen Lucas van der Locht en Adriaan de Ruiter. Deze laatste was de echtgenoot van Hadewig (Hinthamerstraat 161).⁴

De overeenkomst uit 1544 tussen de buurlui luidt als volgt:

Heren ende brueder Symon Pelgrum, prior des convents van der Hemelscher Poirten des ordens van sinte Willem, heren Peter Moor, canonick ende scriver des capittels van sint Jan evangeliste, ende mr. Jan van der Stegen, rector ende meester der tafelen van den Heiligengeest in der stat van tsHertogenbosch, als provisoren des huys van den kynderen Bonefanten genoempt, staende in der voirscreven stat in de Hynthamerstraet tegen over die fraters aldernaest den huys oft erve Adriaens die Ruyter Segerssen ende Heeskens dochter Lucas van der Locht, ter eenre, ende die voirscreven Adriaen die Ruijter, zoe voir

1 GAHt, R. 1189, f. 32v. (1414 december 7): *Frater Henricus Tube, prior conventus de Porta Celi siti prope Buscumducis, et Willelmus de Laervenne, procurator mense sancti Spiritus in Buscoducis, tamquam gubernatores puerorum dictorum Infanten commorantium in Buscoducis in domo sita in vico Hijnthamensi in qua dominus quondam Henricus Buc, presbiter, decessit, dederunt Bartholomeo Everardi potestatem monendi census, pactiones et credita ad dictos pueros spectantia et bona dictorum puerorum regentes, et cum illis disponendi usque ad revocationem. Testes Heyme et Berkel. Datum supra (= in crastino Nycholai).*

2 Ald., 75.

3 GAHt, R. 1200, f. 185v. oud, 186v. nw. (1430 februari 9): *Iacobus, Matheus et Iohannes fratres, liberi quondam Mathei Scoenmekers, atque Henricus filius quondam Arnoldi Meeus soen uno sextodecimam partem et omne ius ad ipsos spectantes ut dicebant in domo et area cum suis attinentiis, sitis in Buscoducis in vico Hinthamensi, in qua domo Bonefantini morantur ut dicebant, inter hereditatem (doorgehaald: quondam Henrici Cuper et Bele cupers ex uno) et inter hereditatem (doorgehaald: Thome de Hees) Henrici de Cranenborch ex uno et inter hereditatem fabrice ecclesie de Buscoducis ex alio, tendente a dicto vico retrorsum ad cimiterium, que domus et area fuerat quondam Henrici Cupers et Bele sue uxoris ut dicebant, hereditarie vendiderunt Iohanni vander Audermolen, promittentes super omnia et habenda ratum servare et omnem obligationem ex parte eorum et ex parte Henrici Cupers et Bele sue uxoris et suorum heredum deponere. Testes Roesmont et Poirten. Datum supra (= xxvij ianuarii).*

Anderen geven 1/8 deel over. Datum ix februarii.

4 GAHt, R. 1343, f. 176: *Dicti dominus et frater Symon Pelgrim, prior conventus porte Celi ordinis wilgelmistarum, dominus Petrus Moor, canonicus et scriptor capituli ecclesie collegiate sancti Iohannis evangeliste et magister Iohannes vander Stegen, magister et rector mense sancti Spiritus in opido de Buscoducis, tamquam provisores et rectores domus Bonorum infantium site in Buscoducis in platea Hynthamensi ultra pontem Geerlaci, videntes et attendentes magnam ruinam et vilitatem dicte domus seu habitationis Bonorum infantium, cupientes igitur eandem renovare et periculum ruine provenire, quod sine magnis impensis et pecuniis fieri non potest, legitime et hereditarie vendiderunt Wilhelmo filio Henrici Michiels annum et hereditarium censum novem florenorum, carolus gulden communiter vocatorum - - - solvendum anno quolibet in festo Purificationis beate Marie virginis - - - de et ex dicta domo cum suis attinentiis, sita ibidem inter hereditatem Danielis de Vlierden ex uno et inter hereditatem Hadewigis filie quondam Luce vander Locht en Adriani die Ruyter ex alio, tendente a dicta platea Hynthamensi ad quoddam commune fossatum; insuper ex quodam manso dictorum Bonorum infantium, sita in parochia de Rode sancti Ode ad locum dictum Neynsel - - - altijd te lossen met 150 gelijke guldens - - -. Actum den thienden dach januarij anno xv^c vier ende viertich. Testes Willem van Os, J. v. Steghen.*

hem selven als voir Heesken voirscreven, daer hij hem sterck voir maect, als proprietarissen van hueren huys staende aldaer naest den huysen ende erve der voirscreven Bonefantent ter andere zyden, hebben underlinge met malcanderen gemaect zekere conventien aengaende der zydelmueren staende aen den huysen oft opten erve des voirscreven Adriaens ende Heeskens aldernaest den huysen der Bonefantent voirscreven, in manieren hier nae volgende: te weten dat die voirscreven Bonefantent (want zij huer huys vertimmeren moeten) zullen mogen leggen ende metsen huer nyenmuere doen' aen ende in die muere des voirscreven Adriaens ende Heeskens onder haer druppe ofte oesen ende alzoer voirts in ende opter mueren desselve Adriaens ende Heeskens van voire tot achter zullen mogen timmeren, huer huys daer op setten, die balcken van den Bonefantent daer op ende inne met anckeren ende anderssins mogen leggen, vesten ende vuegen. Mer oft die Bonefantent int timmeren oft anderssins bevonden die voirscreven muere Adriaens ende Heeskens nyet goet genoch te zyne, zullen zij Bonefantent die selve op hueren coste ende orbaer mogen vernyeuwen oft vermaecken. Ende wes die Bonefantent daer inne ofte ane breken, sullen op hueren coste ende laste altyt moeten wedermaken ende restaureren. Dies zullen die voirscreven Bonefantent boven die voirscreven muere Adriaens ende Heeskens van voire tot achter leggen een stenen oft loten guete omme die regenwateren van beyde den huysen voirwaerts aen der straten vuyt te leydene. Ende oft die voirscreven Bonefantent haer huys langer timmerden dan tzelve nu is oft breder dan het huys Adriaens ende Heeskens voirscreven, dat zullen zij mogen doen, leggende haer muere achterwaerts recht toe nae den heyssche ende tanderinge van der mueren Adriaens ende Heeskens, inne welke tanderinge die Bonefantent metsen zullen. Inne welcke mueren van voire tot achter die voirscreven Adriaen ende Heesken ofte proprietarissen haers huys oick altyt in ende op zullen mogen timmeren als voir ende zullen die muer oft mueren voirscreven altyt gemeijn ende tot elckx behoeff zijn. Mer die guete voirscreven zullen die Bonefantent op hueren coste onderhouden. Ende oft gebuerden (want die Bonefantent haer muere ende huys hoiger timmeren sullen dan thuyt des voirscreven Adriaens ende Heeskens), dat die voirscreven Adriaen ende Heesken oft die proprietarissen haers huys tzelve oick zoe hoich oft hoiger wolden timmeren als thuyt van den Bonefantent, dat zullen zy oick mogen doen in der voirscreven mueren, mer dan zullen zij die voirscreven guete op haren coste lofbaerlick verleggen ende dan voirts gelyck onderhouden, gelyck die voirscreven provisoren ende Adriaen voirscreven dat openbaerlick bekenden ende die voirscreven provisoren op verbyntnisse der gueden der voirscreven Bonefantent ende Adriaen op verbyntnisse van zyne gueden hebbende ende vercrigende malcanderen hebben geloof. Actum opten thien-den januarij anno xv^c vier ende viertich. Testes Willem van Os, J. v. Steghen.

Uit deze overeenkomst blijkt onder meer dat de tussenmuur op de datum van de overeenkomst in zijn geheel tot het pand Hinthamerstraat 161 behoorde, maar dat die na de geplande nieuwbouw of verbouwing van de Bonefantent gemeenschappelijk zou zijn. Ter bekostiging hiervan vestigden zij een cijns van negen Carolusgulden op dit huis en op een hun toebehorende hoeve te Nijnsel in Sint-Oedenrode.¹

¹ GAHt, R. 1343, f. 176: *Dicti dominus et frater Symon Pelgrum, prior conventus porte Celi ordinis wilhelmitarum, dominus Petrus Moor, canonicus et scriptor capituli ecclesie collegiate sancti Iohannis evangeliste et magister Iohannes vander Stegen, magister et rector mense sancti Spiritus in opido de Buscoducis, tamquam provisores et rectores domus Bonorum infantium site in Buscoducis in platea Hynthamensi ultra pontem Geerlaci, videntes et attendentes magnam ruinam et vilitatem dicte domus seu habitationis Bonorum infantium, cupientes igitur eandem renovare et periculum ruine provenire, quod sine magnis impensis et pecuniis fieri non potest, legitime et hereditarie vendiderunt Wilhelmo filio Henrici Michiels annuum et hereditarium censum novem florenorum, Carolus gulden communiter vocatorum - - - solvendum anno quolibet in festo Purificationis beate Marie virginis - - - de et ex dicta domo cum suis attinentiis, sita ibidem inter hereditatem Danielis de Vlierden ex uno et inter hereditatem Hadewigis filie quondam Luce vander Locht en Adriani die Ruyter ex alio,*

In het begin van de zeventiende eeuw verhuisden de Bonefanten naar de Papenhulst. Op 4 januari 1602 werd het hier behandelde Bonefantenhuis overgedragen aan Hendrik zoon wijlen Reinier Danelsz. Loden knokenhouwer. De omschrijving luidde bij die gelegenheid: *huys, erve, hoff ende afterhuys met allen synen rechten ende toebehoorten, gestaen ende gelegen bynnen der stadt sHertogenbosch inde Hyntamerstraet over de Geerlincsche brugge tussen den huysse ende erve der kynderen ende erffgename Goyarts vander Dootleggen ter eenre syde ende tussen den erffnisse eertyts Daniels van Vlierden ter ander zyden, streckende vande gemeyn Hintamerstraet achterwarts tot sekeren gracht aldaer.*¹

Opmerkelijk is dat als oostelijke belending eenvoudigweg erf van Daniël van Vlierden wordt genoemd. In een schepenakte van 5 juni 1610 betreffende laatstgenoemd perceel wordt namelijk gezegd dat het grensde aan erf van Reinier Hendrik Loden knokenhouwer, maar *met eenen gracht tussen beyde gaende.*² Gezien de breedte van dit volgende perceel kan dit maar een smal grachtje of misschien beter gezegd slootje geweest zijn.

Op 28 januari 1626 transporteerde Hendrik Reinier Danels Loden knokenhouwer het complex aan Bartholomeus Loef van der Sloot.³ Zijn weduwe Jenneke dochter van Gerard van Dien, droeg haar vruchtgebruik in het goed, nu genoemd *In 't Gulden Cruijs*, op 23

tendente a dicta platea Hynthamensi ad quoddam commune fossatum; insuper ex quodam manso dictorum Bonorum infantium, sita in parochia de Rode sancti Ode ad locum dictum Neynsel - - - altijd te lossen met 150 gelijke guldens - - -. Actum den thienden dach januarii anno xv^c vier ende viertich. Testes Willem van Os, J. v. Steghen.

1 GAHt, R. 1442, f. 83-84v.: *Heer ende broeder Lambrecht Naets, prior des convents vander Hemelscher Poorte, genoempt Baseldonck, heer ende mr. Coenrardt Ottonis van Asperen, licentiaet inder gotheyt, canonick der cathedrale kercke van Sint Jhans evangelist als scriptor des capittels der voorschreven kercke, ende meester Jacob van Balen, licentiaet in den rechten, tegenwoirdich schepen deser stadt van sHertogenbossche, en in dier qualiteyt provisoeren vanden aermen scholieren diemen noempt Bonifanten binnen der stadt voorschreven, gemechticht tot sgeens navolgende is uut crachte van drie distincte acten ende appostillen van consente ende auctorisatie respectie vanden eerwerdichsten heere ende vader in Gode heere Gysbrecht Masius, bisschop der stadt, des heeren deken ende capittule der voorschreven kercke ende der drie leden deser voorgenoemde stadt in date den tiensten, zesten ende lesten respectie dagen der maent van septembri des jaers xvi^c ende een, ende uut crachte der machte hen provisoren daerinne alst blyckende gegeven ende verleent, huys, erve, hoff ende afterhuys met allen synen rechten ende toebehoorten, gestaen ende gelegen bynnen der stadt sHertogenbosch inde Hyntamerstraet over de Geerlincsche brugge tussen den huysse ende erve der kynderen ende erffgename Goyarts vander Dootleggen ter eenre syde ende tussen den erffnisse eertyts Daniels van Vlierden ter ander zyden, streckende vande gemeyn Hintamerstraet achterwarts tot sekeren gracht aldaer, ende welc huys, erve, hoff ende achterhuijs met synen rechten ende toebehoorten voorschreven wylen heer Henrick Buck, canonick als hy leefde der voorschreven kercke van Sint Jan evangelist, maickende syn testament, lesten ende uutersten wille verclarende, onder dandere dispositie daer inne begrepen, hadde gelaten ende gemaect tot behoeff vande voorschreven arme scholyeren Bonifanten genoempt, gelyck inden instrumente daeraff voor Jannen van Vessem als openbaer notaris ende sekere getuygen gepasseert breeder staet begrepen, wesende vander date den lesten dach der maent novembris int jaer ons Heeren duysent vierhondert ende een, hebben sy wittelick ende erffelick opgedragen ende overgegeven mits desen Henricken sone wylen Reyners sone Danels Loyen knokenhouwer, tsamen metten geheelen recht hen ende den voorschreven Bonifanten competerende in allen ende eenijegelicken brieven, instrumenten ende munimenten van dese erffnisse mentionerende, ende dit by maniere ende erffmangelinghe tegens sekere des voorschreven Henrix huys, poirte, hoff, ledige erffnisse ende afterhuys met hennen rechte ende toebehoorten staende bynnen deser stadt sHertogenbossche opten Papenhulst, byden voornoemde Henricken opheden date deses voordien ondergeschreven heeren schepenen tot behoeff der voorschreven Bonifanten getransporteert - - -, uutgenomen den grontchyns van twee blancken ende een negenmenneken off daerontrent onsen genadigen hertogen ende eenen erffelicken chyns van drie ponden Bosch payment der taeffele des Heylichs Geests bynnen deser stadt jaerlix van rechts wegen uut de voorschreven getransporteerde erffnissen te vergelden - - -. Datum den vierden january anno xvi^c ende een (dit moet zijn: twee).*

Volgt ald., f. 84v.-87, zelfde datum, de overdracht van het huis aan de Papenhulst. Zie ook Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch II*, 519-521.

2 GAHt, R. 1484, f. 89. Zie het volgende perceel.

3 GAHT, R. 1501, f. 221-222v.

oktober 1636 over aan de voogden van haar onmondige kinderen en de voogden van Goiart zoon van Bartholomeus Loeff en zijn eerste vrouw, Jenneke Lenaerts van den Boom. Deze voogden transporteerden het hierop aan de Bossche koopman Nicolaas de Lobelle. In de omschrijving wordt ook een pomp vermeld. Het complex was kennelijk eerder, mogelijk zonder de noodzakelijke overrucht van het vruchtgebruik, gekocht door Jan Nicolaasz. Donkers.¹ Nicolaas de Lobelle transporteerde het goed, *genoemt in 't Gulden Cruijs eertyts, nu Den Yseren Man*, aan Marten Adriaansz. van Veghel.²

Het cijnsregister van 1674 vermeldt Marten Adriaansz. van Veghel en de kinderen Aart Gerrits, vervolgens Jan van Herpen, daarna Korstiaan van Bremen als bezitters.³ In het verpondingsregister van omstreeks 1690⁴ staat Hinthamerstraat 163 op naam van Jan van Herpen voor een getaxeerde waarde van 100 pond. Het buurpand 161 is nu lager getaxeerd, namelijk op 70 pond, en het oostelijk gelegen buurpand op 84 pond. Het lijkt er dus op dat nummer 163 in de loop van de zeventiende eeuw een verbetering heeft ondergaan.⁵ De legger

1 GAHt, R. 1513, f. 211-212: *Jenneken dochtere wijlen Geraerds van Dijen, wittige naergelaeten weduwe wijlen Bartholomeeus Loeff vander Sloot, cum tutore, de tochte haer zoo zij verclaerde competerende in huijs, erve, hoff, achterhuijs ende pompe mit allen sijnen rechten ende toebehoorten, genoempt Int Gulden Cruijs, gestaen ende gelegen binnen dese stadt s'Hertogenbossche inde Hinthamerstraet over de Geerlincxe brugge tussen erve Anthonis Diercxzoen timmerman ex uno ende tussen erve Cathalijn Hermans ex alio, streckende vande gemeijn Hinthamerstraet achterwaerts tot seeckeren graft aldaer, welck voorschreven huijs, erve, hoff, achterhuijs ende toebehoorten van dijen Henrick soene wijlen Reijnders soene Daniels Loijen knokenhouwer hadde erfelick opgedraegen ende overgegeven den voornoemde Bartholomeeus Loeff vander Sloot, prout in litteris wesende vander date den xxviii^{en} januarii anno xvi^c ende sessentwintich, heeft zij wittelick opgedraegen ende overgegeven midts desen Servaes Peeterssen van Drijeborcht als momboir ende Adriaen Cocx, procureur voordien gerichte deser stadt als curateur over Diercxken ende Jacomijntken ommundige kijnderen Jennekens van Dijen ende wijlen Bartholomeeus Loeff vander Sloot, tot behoeff van deselve ommundige - - - (f. 211v.) - - - Datum den xxiii^{en} octobris anno xvi^c xxxvi.*

Want dit aldus geschiet is, soo voorschreven staet, soo zyn gestaen voor schepenen ondergeschreven die voirschreven Servaes Peterssen vanden Drijeborcht als momboir ende Adriaen Cocx, procureur voordien gerichte deser stadt, als curateur over Diercxken ende Jacomijntken ommundige kijnderen Jennekens van Dijen ende Bartholomeeus Loeff vander Sloot voornoemt - - - inne presentie mit consent, gevolge ende toestemminge van Balthasar vander Venen[?], Franchoijs Tielemans van Sittart, Cornelis Henricxzoen Zierneels ende Jan Lenaerts als momboiren over Goijaert ommundige voorsone des voorschreven Bartholomeeus Loeff, bij Jenneken Lenaerts vanden Boom, vanden voornoemde sijne ierste huijsvrouwe, tesamen geprocreert - - - t'voorschreven huijs, erve, hoff, achterhuijs ende pompe mit allen zijnen rechten ende toebehoorten in tegenwoerdicheyt ende mit oirloff van Johan Nicolaessen Donckers, ierste cooper derselver huijsingen ende erffenissen, wittelick ende erfelick opgedraegen ende overgegeven midts desen Nicolaes de Lobelle, coopman ende ingeseten borger deser stadt - - -, uutgenoemen den grontchijns van twee blancken ende een negenmanneken oft daeromtrent, eenen erfelicken chijns van drie ponden Bosch pajments jaerlicx aende taeffele des Heijlichs Geests binnen dese stadt en enkele cijzen aan particulieren - - -. Testes et datum utsupra.

2 GAHt, R. 1615, f. 56-57v.

3 BHIC, Raad en rentmeester-generaal 281 (cijnsregister 1674-1690), f. 11v.-12:

M^r. Jacob Morel 0- 3- 2

Jan van Herpen. Corstiaan van Bremen.

.erren[?] van Vechel ende de kinderen Aert Gerrits 0- 1-12

Henrick van Arnhem 0- 1-10

De ingesprongen namen behoren bij de eronder staande post.

4 Zie voor de datering: M.W.J. de Bruijn, Archiefonderzoek Stooftstraat (Utrecht 2004) 2.

5 Nationaal Archief Den Haag, Raad van State 2135 (verponding 1654) f. 359:

Hendrick van Arnhem, eijgen., Inde Drije Rijxdaelders, getaxeert op seventich ponden, comt den achsten penninck vij L. xv st.

Jan van Herpen, eijgenaer, getaxeert op hondert ponden, comt den achsten penninck xij L. x st.

(in de kantlijn: dijckhuijs)

Weduwe Antonis Dirck een poort met een huijs, eijgenaer, getaxeert op vierentachtigh ponden, comt den achsten penninck x L. x st.

van de Tafel van de Heilige Geest van 1709 vermeldt als cijnsplichtige Antonie van Kleef, gehuwd met Maria Barrée, weduwe van Jan Gast. Eerder was deze Maria samen met Jan van Herpen in het bezit van dit goed geweest.¹ In 1725 was dit nog steeds Antonie van Kleef.²

Het cijnsregister van 1728 vermeldt een juffrouw Van Kleef als bezitster, waarschijnlijk genoemde weduwe.³ In 1731 werd de helft van het goed uitgewonnen met vrijwillige afstand van de kooplieden Simon van Liebergen en Christiaan Haubracken. Op 20 september 1731 werd deze helft overgedragen aan Christiaan Haubracken. Het goed werd omschreven als *een huysinge, erve, hof, agterhuys ende pompe met syn verdere regten ende toebehoorten, staende ende gelegen binne deese stad in de Hinthemerstraet, genaemt Het Gulde Kruijs, nu Den Eyserman, de eene syde de erve van monsieur Norbertus Tassalon, de andere syde de heer van Baerschot, strekkende voor van de straet tot op de Oude Diese*. De koopsom van deze helft bedroeg 650 gulden en de gekapitaliseerde lasten ten bedrage van 18 stuivers 12 penningen, dus in totaal f 650-18-12.⁴

De andere helft was blijkens de volgende transportakte, daterend van 13 juli 1750, in het bezit van Aart Jansz. Weygerganx, die deze van zijn ouders geërfd had. Aart Weygerganx en Christiaan Haubracken droegen het goed ieder voor de helft over aan Hendrik Hurdemans voor de som van 1400 gulden (lasten f 15-6-4). Het huis werd gesitueerd tussen het huis De Drie Rijksdaalders (Hinthamerstraat 161) en de weduwe Vink (Hinthamerstraat 165).⁵ In 1756

1 GAHt, H. Geest 712 (legger 1709-1716), f. 11v.

2 GAHt, H. Geest 713 (legger 1725-1767), f. 22.

3 BHIC, Raad en rentmeester-generaal 282 (cijnsregister 1728-1810), f. 87v.:

311

Ant. Hub. Mulders transp. 24 feb. 1809.

Fredrik Hend. Hurdemans

zoon van Hend. bij deze ...?

de kinderen van Hindrik

Hendrick Hurdemans, bij transport ter secretarije alhier in dato den 13 july 1750, lib. Blankendaal fol. 310 verso.

Jan de Lange ½, Christiaan Houbraken ½ bij transport ter secretarije alhier in dato den 20 september 1731.

Juffr. van Kleeff

f0: 1:11:

Den Eijserenman.

Eene huysinge, erve, hoff, agterhuys en pomp met syne verdere regten en toebehoorten van dien, staende ende gelegen in de Hintamerstraat, genaamt Het Gulden Cruys, nu Den Eyserman, aan d'eene syde de huysinge De Drie Rixdaalders, aan d'andere sijde de weduwe mevrouw Vink, strekkende voor van de gemeene straat tot op de Oude Diese, zie voors. transport van dato 13 july 1750, in welk transport deeze chyns niet hooger wert begroot dan tot eenen stuyver agt penningen en een negenmanneke.

4 GAHt, R. 1730, f. 325-326.

5 GAHt, R. 1400, f. 310v.-311: *Aert Janse Weygerganx, woonende ten Dungen, en Cristiaan Haubracken, inwoonder alhier, yder voor een geregte helfte, een huysinge, erve, hoff, agterhuys em pompe met zyne verdere regte ende toebehoorte van dien, staende ende gelegen in de Hintemerstraat, genaamt Het Gulde Cruijs, nu de Eyserman, ex uno de huysinge De Drie Rixdaalders, ex alio de weduwe mevrouw Vink, strekkende voor van de gemeene straat tot op d'Oude Diese, den voornoemde eerste transportant aangekomen van zyn ouders, ut dicebat, en den tweede bij coop en opdracht tegens Gillis Kerkhoven qualitate qua, pro ut in litteris alhier dato 20 september xvij^c een en dertigh, transportavit Hendrik Hurdemans, inwoonende borger alhier, simul cum dictis et quibuscumque litteris, iure, et effestucando, promittentes ijder voor haare helft super omnia et habenda ratum servare et omnem obligationem et impetitionem deponere, uytgenomen uyt voorschreven heele huysinge den grond cyns aan de domeyne alhier tot eene stuyver agt penningen en een negenmanken; item uyt de helfte van den eerste transportant tien stuyvers agt penningen aan 't geeff huys alhier, alle jaarlyk' - - -. En nog verder gecompereert Hendrik Crijn als man en momboir van Maria Habracken, en heeft verklaart indien voorschreven helfte van den tweede transportant mogt zyn beswaart, de selve schult als zyn eygen schult aan den voornoemde verkryger te sullen betaalen en opleggen. Testes ut infra, datum utsupra (= den dertiende july xvij^c vyfftygh).*

werd Hinthamerstraat 163 bewoond door de geelgieter Demini.¹ Hendriks zoon Frederik, die het complex had geërfd van zijn vader en zijn broer, ten slotte transporteerde het op 24 februari 1809 aan Antonius Hubertus Mulders.²

Een belangrijke wijziging in de omgeving van het huis vond plaats in het begin van de twintigste eeuw, toen op de plaats van het naar achter gelegen huis de Parochiestraat werd aangelegd.³ Ook het achterste deel van de oostelijke tussenmuur van Hinthamerstraat 163 – langs het voorste deel liep vanouds een poort leidend naar het naar achter gelegen buurhuis – werd hierdoor een buitenmuur. De oostelijk van de Parochiestraat staande huizen werden later afgebroken voor de aanleg van de Mgr. Prinsenstraat en het kerkplein van de Sint-Jacob.

Bezitters:

Margriet Snobben

Aart Marsman

Aart Aartsz. Marsman, priester →

(1434) de Bonefanten 1602.01.04 →

Hendrik Reinier Danels Loden knokenhouwer 1626.01.28 →

Bartholomeus Loef van der Sloot

zijn weduwe, Jenneke Gerardsdr. van Dien, vruchtgebruik 1636.10.23 →

de kinderen Bartholomeus Loef het goed 1636.10.23 →

Nicolaas de Lobelle koopman 1659.11.04 →

Marten Adriaansz. van Veghel

(1690) Jan van Herpen

(Korstiaan van Bremen)

Jan van Herpen en Maria Barrée, weduwe Jan Gast, tr. Antonie van Kleef

(1728) juffrouw Van Kleef (= weduwe Jan Gast?)

Simon van Liebergen en Christiaan Haubracken vrijwillige openbare verkoop helft 1731.09.20

(f 650-18-12) →

Christiaan Haubrake

andere helft in het bezit van de ouders van Aart Jansz. Weygerganx

Aart Jansz. Weygerganx helft en Christiaan Haubracken helft 1750.07.13 (f 1400+15-6-4=1415-6-4) →

Hendrik Hurdemans

zijn kinderen

zijn zoon Frederik Hurdemans 1809.02.04 (f 2500) →

Antonius Hubertus Mulders

1 J. Mosmans en A.G.J. Mosmans, *Oude namen van huizen en straten te 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1906) 43.

2 GAHt, R. 1795, f. 27-28v.: *Fredrik Hurdemans, inwonend burger dezer stad, een huis en erve gequoteert D 597 en V.D. 486, van ouds genaamt Den Eysere Man, staande en gelegen binnen deeze stad op het Hinthamer-eind, aan de eene zyde W.P. Wellens, aan de andere zyde de weduwe Druy, strekkende voor van de straat achterwaards toe tegens een sloot, den transportant aangekomen by erffenis van zyn vader en broeder, zoo hy verklaarde, transportavit Antonius Hubertus Mulders, inwonend burger en koopman alhier - - -, uitgenomen een grondchyns aan de domeinen alhier van eene stuiver acht penningen en een negenmanneken en eene rente aan het godshuis den H. Geest alhier van tien stuivers en acht penningen jaarlyks, voords 's lands en stads lasten, rechten, kommeren en servituten daar toe zoo van ouds recht als gewoonte wegen te onderhouden staande en gehorende. By quitantie gebleken dat de verponding over den jaare 1808 is betaalt. Voords is voor schepenen ondergeschreven gestaan de voornoemde verkryger (volgt, f. 28-28v., een schepen-gelofte ten bedrage van f 2000 à 5%).*

Testes ut infra. Datum den vier en twintigsten february 1800 en negen.

3 Van Sasse van Ysselt, *De voornamen huizen en gebouwen III*, 5-6. Deze auteur haalt het Bonefantenhuis en het oostelijk daaraan grenzende, naar achter gelegen huis door elkaar. Zie ook Mosmans en Mosmans, *Oude namen*, 43.

Hinthamerstraat 165 (achterliggend huis en Het Hoefijzer)

Dit perceel bestond uit een westelijk en een oostelijk deel. Het westelijk deel omvatte als hoofdbebouwing een naar achter gelegen huis. Blijkens het kadastraal minuutplan van 1832 stond er aan de straat bijbebouwing met tussen deze bebouwing en het naastgelegen perceel Hinthamerstraat 163 een poort. De hoofdbebouwing van het oostelijk deel van dit complex stond vóór aan de straat (huis Het Hoefijzer). Oostelijk ervan liep een straatje dat achtereenvolgens het Evert van de Waterstraatje, het Fraterstraatje en Achter de Dove werd genoemd. Op het achterterrein van het zojuist genoemde huis Het Hoefijzer stond al vroeg bebouwing. De breedte van het geheel bedroeg 33 voet (9,47 m).¹

In 1403 werd voor dit hele complex gesproken van 'een huisplaats met haar bebouwing van wijlen Jan Veerdonk de oude, welke huisplaats aan Evert van de Water toebehoorde, gelegen in 's-Hertogenbosch in de Hinthamerstraat over de brug van heer Geerling tussen erf van Aart Marsman aan de ene en tussen erf van wijlen Hendrik Kolen aan de andere zijde, strekkende van de genoemde straat naar achteren tot erf van genoemde wijlen Hendrik Kolen'. Uit dit laatste zou men misschien kunnen afleiden dat het genoemde straatje toen nog niet bestond en dat het perceel aan de achterzijde grensde aan de oostelijke belending. Op genoemde datum droegen de gebroeders Jan en Evert kinderen van wijlen Evert van de Water hun aandeel in het complex over aan Liesbet weduwe van Evert. Mogelijk was dit hun moeder, maar dat staat niet in de akte. Het is daarom denkbaar dat het kinderen uit een eerder huwelijk van Evert van de Water waren.²

Hierna is het complex in het bezit gekomen van Ludolf van de Water, waarschijnlijk zoon van Evert Evertsz. van de Water. Op 23 juni 1455 droeg hij, kanunnik van de Sint-Jan, het goed over aan de broeders van het gemene leven. Deze waren gevestigd tegenover het hier behandelde pand. Zij werden de fraters genoemd; hun huis had de heilige Gregorius als patroon.³ Er werd gesproken van huis, erf en tuin en achterhuis van genoemde heer Ludolf tussen erf van eertijds Aart Marsman, nu de Bonefanten, en een gracht aldaar aan de ene kant en tussen een steeg aldaar aan de andere kant, strekkende van de straat tot een weg aldaar strekkende tot aan het openbare water. Er behoorde ook een recht toe op de genoemde steeg en weg.⁴ Met de steeg zal het Evert van de Waterstraatje – later Fratersstraatje en Achter de

1 ARA Brussel, Rekenkamers 45067 (cijnsregister 1520), f. 35: *Dominus Nicolaus Hoybercs de xxxiii pedatis xv½ d.*

2 GAHt, R. 1183, f. 318v.: *Iohannes et Everardus fratres, liberi quondam Everardi vanden Water, et Henricus de Arkel, maritus et tutor legitimus Iohanne sue uxoris, filie dicti quondam Everardi, totam partem et omne ius eis spectantes in quodam domistadio cum suis edificiis quondam Iohannis Veerdonc senioris, quod domistadium ad Everardum vanden Water spectabat, sito in Buscoducis ad vicum Hijnthamensi ultra pontem domini Gherlaci inter hereditatem Arnoldi Mersman ex uno et inter hereditatem quondam Henrici Coelen ex alio, tendente a dicto vico retrorsum ad hereditatem dicti quondam Henrici Coelen, ut dicebat, hereditarie vendidit Elizabeth relicte dicti quondam Everardi, promittentes indivisi super omnia ratum servare et obligationem ex parte eorum deponere et quod ipsi quam diu dicta Elizabeth vixerit in humanis non presument se ius in premissis habere, tali annexa condicione quod dicte pars et ius statim post decessum dicte Elizabeth ad dictos venditores devolvetur. Testes, datum supra (= Walterus et Spyerinc. Datum quinta post Exaudi.*

3 Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen III*, 103-132; M.A. Nauwelaerts, *Latijnse school en onderwijs te 's-Hertogenbosch tot 1629* (Tilburg 1974) 18-20, 84-119.

4 GAHt, R. 1225, f. 291: *Dominus Ludolphus vanden Water, canonicus ecclesie sancti Iohannis ewangeliste in Buscoducis, domum, aream et ortum ac domum posteriorem dicti domini Ludolphi, sitos in Buscoducis ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem olim Arnoldi dicti Marsman, nunc Bonifantorum, et inter quoddam fossatum ibidem ex uno et inter quendam viculum ibidem ex alio, tendentes a dicto vico retrorsum ad quoddam viam ibidem tendentem usque ad communem aquam ibidem, cum iure sibi competente in predicto viculo et via, hereditarie vendidit michi ad opus fratrum in communi vita viventium, commorantium in hereditate quondam Arnoldi Heym, sita in Buscoducis iuxta vicum Hijntamensem, ab eisdem, promittens super omnia et habenda warandiam et omnes obligationem et impetitionem deponere, exceptis censu fundi et hereditario censu quatuor*

Dove genoemd – bedoeld zijn, met de weg waarschijnlijk het zuidelijke, oost-west lopende deel van het latere straatje Achter de Dove. Het water, een zijtakje van de Dieze, is hiervóór al aan de orde gekomen. In 1457 vestigden de fraters van Sint-Gregorius een cijns van negen gouden peters op het complex ten behoeve van Otte Zeewouts van Driel¹ en in 1477 nog een van twee gouden peters ten behoeve van diens weduwe.² Het huis werd gebruikt als woonhuis voor *die erme frateren*; dit waren scholieren die onder meer met bedelen hun kost moesten verdienen.³

Op 12 april 1462 erkenden deken en kapittel van Sint-Jan van Ludolf van de Water 170 gouden peters te hebben ontvangen betreffende de helft van een pacht van acht mud rogge, die Ludolf eertijds op het goed en op twee hoeven in Liempde had gevestigd.⁴ Op 17 februari 1468 verkochten de fraters een cijns van 7 pond uit het goed aan de uitvoerders van het testament van wijlen de kanunnik Marten van Zomeren.⁵

Op 11 januari 1509 droeg de rector van het Sint-Gregoriushuis het goed over aan Nicolaas Hooibergs, priester en beneficiant in de Sint-Jan. Het werd nu omschreven als een huis, erf en tuin en achterhuis tussen erf van eertijds Aart Marsman, nu van de Bonefanten, en een gracht aldaar aan de ene zijde en tussen een straatje aldaar aan de andere zijde, strekkende van de Hinthamerstraat naar achter tot aan een weg aldaar strekkend tot aan het openbare water.⁶ Op

librarum monete heredibus quondam Iohannis dicti de Oyen exinde e iure solvendis, ut dicebat. Testes Hoesch et Spiker. Datum xxiii^a iunii.

1 GAHt, R. 1227, f. 150v.: *Domini Iohannes de Berck, filius quondam Iohannis de Berck alias dicti de Kalker, tamquam rector et Iohannes Moens, filius Iohannis Moens alias dicti de Herentals, tamquam procurator domus et congregationis clericorum sancti Gregorii in Buscoducis in hereditate quondam Arnoldi Heym in communi vita habitantium, potens ad infrascripta, ut dicebat, hereditarie vendidit Ottoni Zeewouts soen de Dryel annuum et hereditarium censum novem aureorum denariorum communiter peters vocatorum vel valorem, solvendum hereditarie nativitatibus Domini de et ex domo, area et orto ac domo posteriori olim domini Ludolphi vanden Water, canonici in Buscoducis, nunc fratrum domus et congregationis predictarum, situs in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter inter¹ hereditatem Bonifantinorum in Buscoducis² ex uno et inter quendam viculum ibidem ex alio, tendentibus a dicto vico Hijnthamensi ad aquam ibidem fluentem - - -. Datum xiii septembris.*

Volgt een betalingsbelofte van het fraterhuis ten behoeve van *Otonis ac Elisabeth eius uxoris aut alicuius eorum diutius viventium* - - -.

Op 17 augustus 1473 verkocht de weduwe van Zewout deze cijns terug aan de fraters (R. 1242, f. 217v.).

2 GAHt, R. 1246, f. 181: *Domini Michael de Brede tamquam rector et Alardus filius Iohannis de Wiringia tamquam procurator pro tempore domus et congregationis clericorum sancti Gregorii in Buscoducis in hereditate quondam Arnoldi Heym in communi vita habitantium, potens ad infrascripta ut dicebant, promiserunt indivisi Elisabet relicte quondam Antonis Zewouts² zoen de Dryell quod ipsi dabunt et solvent eidem Elisabet hereditarium censum duorum aureorum peters aut valorem et quarte partis unius huiusmodi aurei peters anno quolibet hereditarie nativitatibus Domini de et ex domo, area et orto ac domo posteriori olim domini Ludolphi vanden Water presbiteri, nunc fratrum domus et congregationis predictarum, situs in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem Gerlaci inter hereditatem Bonifantinorum in Buscoducis ex uno et inter quendam viculum ibidem protensum ex alio - - -. Datum xiiii marcii, sexta post Oculi.*

3 Nauwelaerts, *Latijnse school*, 94-95. Nauwelaerts was overigens niet in staat dit fraterhuis precies te situeren en evenmin om de aankoop te dateren. Dit is bij deze gebeurd.

4 GAHt, R. 1232, f. 53v.-54.

5 GAHt, R. 1237, f. 19v.

6 GAHt, R. 1279, f. 323v.-324: *Dominus Iohannes de Bruxella, pater et rector pro tempore presbiterorum et clericorum domus sancti Gregorii site in Buscoducis in vico Hynthamensi, eaque nomine potens ad infrascripta, ut dicebat, domum, aream et ortum, ac domum posteriorem olim domini Ludolphi vanden Water, canonici dum vixit ecclesie sancti Iohannis evangeliste in Buscoducis, situs in Buscoducis ultra pontem Geerlaci inter hereditatem olim Arnoldi Marsman, nunc vero Bonifantinorum, et in¹ quoddam fossatum ibidem ex uno et inter quendam viculum ibidem ex alio, tendentes a dicto vico Hynthamensi retrorsum ad quendam viam ibidem tendentem usque ad communem aquam ibidem, simul cum iure eidem domui competente in predictis viculo et via, quos domum, aream et ortum ac domum posteriorem cum dicto iure viculi et vie Rutgerus de Arkel ad opus dictorum fratrum domus predictae erga dictum dominum Ludolphum vanden Water, canonicum, emendo*

10 juli van hetzelfde jaar kochten de fraters, mogelijk ter vervanging van het verkochte huis, enige kameren die grensden aan hun bebouwing aan de noordzijde van de Hinthamerstraat.¹ Vervolgens hebben de uitvoerders van het testament van Nicolaas Hooibergs het complex verkocht aan Daniël Daniël Daniëlsz. van Vlierden.

Fragmentgenealogie Van Vlierden

I Daniël van Vlierden

Hieruit:

II. Daniël van Vlierden

Hieruit:

III. Daniël van Vlierden x Engelke dr. Joost Roversz. en Engelke Boudewijnsdr. Jan Andriesz. van Berlicum

Hieruit:

IV. - Daniël

- Goiart
- Rover
- Sara x Jeremias van Casteren
- Susanna x Johan Gelterman, burgemeester van Haarlem en rentmeester-generaal van Kennemerland en West-Friesland
- Henrica x François Sommermans
- Marieke x Jan de Leeuw Hermansz.

Op 23 juli 1561 gaven zijn dochter Marieke, gehuwd met Jan de Leeuw Hermansz., en zijn zoon Goiart hun rechten ten erfelijke cijns aan hun vader.² Hierna is het in het bezit van zijn

acquisierat, prout in litteris, hereditarie supportavit domino Nycolao Hoyberchs, presbitero, beneficiato in dicta ecclesia sancti Iohannis, simul cum dictis litteris et iure, promittens sub obligatione omnium bonorum dicte domus fratrum habitorum et habendorum ratum servare, obligationem et impetitionem ex parte sui et dicte domus fratrum ac quorumcumque fratrum eiusdem domus presentium et futurorum deponere. Promisit insuper dictus dominus Iohannes tamquam pater et rector predictus sub obligatione premissa in casu quo imposterum inventum fuerit via iuris de et ex premissis plus fore solvendus quam census fundi annuatim exinde e iure solvendus, quod dicta domus fratrum hoc plus prefato domino Nycolao penitus deponet aut pro quolibet denario sic via iuris plus invento dare et refundere poterit eidem domino Nycolao decem et novem consimiles denarios, quibus refusis dictus dominus Nycolaus hoc plus extunc annuatim ex premissis dare et solvere tenebitur, prout idem Nycolaus hoc palam recognovit et super omnia et habenda dicto domino Iohanni ad opus dicte domus fratrum repromisit. Testes Uden et Monix. Datum xi^a ianuarii.

1 Nauwelaerts, *Latijnse school*, 95.

2 GAHt, R. 1379, f. 437v.-439: *Iohannes die Leuwe, filius Hermanni, tanquam maritus et tutor legitimus ut dicebat Marie sue uxoris, filie quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, tam pro seipso quam pro Godefrido filio primodicti quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, pro quo idem Iohannes die Leuwe se fortem fecit duas tertias partes ad ipsum, dictam suam uxorem necnon ad dictum Godefridum filium primodicti quondam Danielis de Vlierden ut dicebat spectantes in domo, area et orto ac domo posteriori olim domini Ludolphi vanden Water, canonici dum vixit ecclesie sancti Iohannis evangeliste in Buscoducis, situs in Buscoducis ultra pontem Gerlaci inter hereditatem olim Arnoldi Marsman, nunc vero Bonifantinorum, et inter quoddam fossatum ibidem ex uno et inter quendam viculum ibidem ex alio, tendentibus a vico Hijnthamensi retrorsum ad quandam viam ibidem tendentem usque ad communem aquam ibidem, que premissa dominus Iohannes de Bruxella, prior et rector pro tempore presbyterorum et clericorum domus sancti Gregorii, site in Buscoducis in vico Hijnthamensi dominus Amisius Textoris de Bladel, presbyter, dominus Wolterus filius quondam Egidii Henricxssen de Bladel et Henricus de Campo tanquam executores testamenti ac ultime voluntatis quondam*

kinderen gekomen. Jeremias van Casteren, gehuwd met Sara dochter van Daniël van Vlierden en van Engelke dochter van Joost Roversz., transporteerde het goed op 5 juni 1610, mede namens de mede-erfgenamen, aan de schrijnwerker Peter Cornelisz. van Hasselt. De omschrijving luidde: *eene huysinge, erffve, hoff met de plaetse daer eertyts een achterhuys plach te staen, gelegen binnen der stadt sHertogenbossche inde Hintamerstraet over de Geerlinxse brugge tussen erve eertyts Aerts Mersman, daernaer der Bonifanten ende nu Hendricks Reijnders Loijen knoeckenhouer, eenen gracht tussen beyde gaende, aen deen zyde ende tussen een straetken aldaer aen dander zyde, streckende vande voorschreven Hintamerstraet achterwaerts tot eenen wech gaende tot den gemeynen water aldaer vlietende, tsaemen met de gerechticheyt hen opdraegeren competerende int voorschreven straetken ende wech.*¹ Opmerkelijk is de vermelding van de gracht tussen dit perceel en het hiervóór behandelde complex van de Bonifanten (Hinthamerstraat 163). Wanneer deze aanduiding juist is, kan het slechts om een smal slootje gegaan. Een andere mogelijkheid is dat de belending uit de oudere akten niet goed is begrepen en dat de gracht het achterste deel van de belending betrof.

Aan de overdrachtsakte van 5 juni 1610 gaan drie schepenakten vooraf waarin telkens een of meer erfgenamen respectievelijk een rente van 10 gulden en twee lijfrenten van elk 12 gulden en 10 stuivers overdragen aan Abraham Thomas.² De erfgenamen van van deze laatste waren in 1635 in een procedure gewikkeld met de hierna te noemen Antonis Dirksz. als bezitter van het complex.

Op 9 december 1611 droeg Peter van Hasselt het goed over aan Margriet dochter van Hendrik Eu van Amsterdam, weduwe van Jan Cornelisz. olieslager.³ De weduwe hertrouwde vóór 3 juli 1614 de houtkoper en timmerman Antonis Dirksz. van Alkmaar, die er op die datum een cijns van 18 gulden op vestigde ten behoeve van het Bethaniëklooster. Dit gebeurde *tot behoeff deses voorschreven convents (tot onder)stant ende dotatie der inneming van suster Margriet dochtere Margriete ende saliger Jans Cornelissen voornoemt, inden voorschreven convente ontfangen ende ter hulpe Goidts inden selven convente ierstdaechs te professien*. Opmerkelijk is de naar valt aan te nemen Noord-Hollandse herkomst van dit echtpaar. Mogelijk gaat het hierbij om personen die omwille van hun trouw aan het katholieke geloof naar het nog in Spaanse handen zijnde 's-Hertogenbosch verhuisd zijn. De omschrijving van het goed week af van de voorgaande: *eene voorhuysinge, middelhuysinge, achtercameren, henne gronden ende anderen haeren rechten ende toebehoorten, gestaen ende gelegen binnen deser stadt sHertogenbossche inde Hinthamerstraete over de Geerlinxse brugge tegen over den convente vanden fraters tusschen den huysse ende erve Henricx Reynszoon Loyen knokenhouwer ex uno ende tussen een straetken genoemt het Fraters straetken ex alio, streckende vande gemeyne Hinthamerstrate achterwaerts zydelinge aen het water*

domini Nycolay Hoyberchs legitime et hereditarie supportaverant Danieli de Vlierden, filio quondam Danielis, prout in litteris, et de quibus domo, area, orto ac domo posteriori una tertia pars ad Danielem filium primodicti quondam Danielis de Vlierden, filii dicti quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, pertinere dinoscitur, ut dicebat, simul cum dictis litteris, aliis et iure, dedit ad annum et hereditarium censum Danieli filio primodicti quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, ab eodem, pro censu fundi ad tres stuferos vel circiter ascendente domino nostro duci de et ex integris domo, area, orto et domo posteriori predictis prius annuatim e iure solvendo, ut dicebat - - - atque pro annuo et hereditario censu viginti quinque florenorum, Carolus gulden communiter vocatorum - - - dicto Godefrido filio primodicti quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, filii quondam Danielis de Vlierden, a Daniele filio primodicti quondam Danielis de Vlierden anno quolibet hereditarie in festo nativitatis beati Iohannis Baptiste - - - (volgen voorwaarden) - - -. Datum xxiii^a iulii anno xv^c lxi.

1 GAHt, R. 1484, f. 88v.-90.

2 GAHt, R. 1484, f. 86v.-88v.

3 GAHt, R. 1458, f. 140-140v.

*de Diese genoemt.*¹ Van het hiervóór vermelde grachtje aan de westzijde wordt geen melding meer gemaakt.

Antonis Dirksz. van Alkmaar is hierna samen met de wollenlakenverkoper Baltazar Jansz. Donkers in het Fratersstraatje – waarschijnlijk aan de oostzijde van deze steeg – aan het bouwen gegaan. In een schepenakte van 5 januari 1619 wordt gezegd dat zij op 9 maart 1616 hadden aangekocht ieder voor de helft *een steenen huysinge wesende twee woningen, met een keldercamerken daer ter syden achter de camer, daer Jenneken wedue Jacop Antonissen in wonende was, met de looten gode boven tvoorschreven camerken liggende, mitsgaders den hoff den selven steenen huysy sydelinge aenliggende, gestaen in sHartogenbosch inde Hint-hamerstraet in het Fraters straetken tussen een camer ende daer Jenneken wedue Jacob Antonissen in woonende was, alsdoen toebehoorende Goyaerden van Engellant ende nu competerende Baltazaren Janssen Donckers wullenlaeckenvercoopere deen syde ende tussen erve Franckens van Dieperbeeck dander syde, streckende van tvoorschreven Fratersstraetken totten gemeynen graft aldaer, onder conditie dat alsulck goetken, loopende onder tvoorschreven sydel- oft keldercamerken, in alsulcker vuegen als tselve alsdoen aldaer liggende was, soude blyven omme het hemelswaeter vande camer daer Jenneken wedue Jacops Antonissen in woonde synen cours ende loop daer toe te mogen hebben naeden voorschreven gemeynen graft, soo tselve van outs hadde gedaen, te samen metten recht van te gebruycken tvoorschreven Fratersstraetken, de twee steenen privaten ende watertrap op de Diese onder den last van deselve mede pro rata te onderhouden, blyvende nochtans den ganck oft wech aldaer naer de voorschreven watertrappen ende privaten in alsulcker breyden, wyde oft grootte als die alsdoen aldaer was gelegen, sonder oock den selven te mogen minderen oft becommeren.*² De kopers bouwden er drie kameren bij, waarna zij op 5 januari 1619 overgingen tot scheiding en deling: *ende dat by deselve deylinge den voornoemde Antonissen Diericxssen van Alcmaer te deele syn gevallen de voorschreven drye nyeuwe camerken met pannen gedect, soo deselve aldaer tegenwoordich getimmert syn, ende dat den voornoemde Baltazaren Donckers by deselve deylinge aengeloot syn de andere twee camerken, met scalien dack gedect, aldernaest desselffs Baltazars andere erffenisse staende, met conditie toegedaen dat de gene te deele gevallen synde de voorschreven drye camerken ende den toecomenden proprietarissen der selver verbonden sullen syn tgeheel pannen dack der selver camerken alsoo te onderhouden ende dicht te maken, dat den proprietaris ofte huerlinck vande voorschreven twee camerken met scalien dack ten eeuwigen dagen ter saken van het hemelwaeter egeenen hynder, scade ofte letsel en sal overcomen in ennigherhande manieren, synde oock geconditioneert dat de muere waarmede de voorschreven drye nyeuwe camerken vande voorschreven twee oude camerken van malcanderen syn gesepareert tussen hen condividenden sal syn ende blyven gemeyn ende over sulx by den selven condividenden worden onderhouden met gemeyne costen, behoudelick tgene yemant by timmeringe aen syne syde deser muere comt te hacken, sal degene sulx doende tselve tsynen coste loffbaerlick moeten restaureren; item dat de voorschreven Antonis Diericxssen oock verbonden sal wesen de dackplancken der voorschreven Baltazars twee camerken, voor soo veele deselve plancken onder des voorschreven Antonissens dack syn gelegen wel sterck ende dicht te maken ende ten eeuwigen dagen dicht te houden dat men daer door int minsten nyet sien en kan oft ennich hemelwaeter daer door en come soo voorschreven staet. Ten lesten is oock geconditionneert dat deselve Antonis syne voorschreven drye nyeuwe camere inne toecomende tyden soo verre ter strate waert sal mogen doen stellen ende timmeren als de voorschreven andere twee camerken des voorschreven Baltazars tegenwoordelick aen deselve strate syn staende.*³

1 GAHt, R. 1514, f. 493-494.

2 GAHt, R. 1516, f. 286-288.

3 GAHt, R. 1519, f. 112v.-113v.

Dat Antonis Dirksz. ook zijn huis aan de Hinthamerstraat opnieuw heeft opgetrokken of althans verbouwd, blijkt uit een gevelsteen met zijn wapen met het jaartal 1626.¹

Op 21 november 1643 transporteerde Margriet dochter van Hendrik Eu van Amsterdam, weduwe van Antonis Dirksz. en eerder van Jan Cornelis olieslager, dit goed aan de chirurgijn mr. Jacob Morel. Zij was hiertoe gemachtigd bij testament van haar laatste man. De omschrijving luidde: *eene nieuwe huijsinge, wesende een hoeckhuijs, met den hoff, gaelderije, pompe, den stenen losback² oft va..² van dijen, waterloope onder deselve gaelderije, mitsgaders het achterhuijsken ofte coockhuijsken t'eijnden denselven hoff ende secrete daertoe behoirende, met den halven solder ende dack boven 't zelve coockhuijsken recht opweerts tot het scheijden vande mueren waerin ende tegen 't zelve coockhuijsken is getimmert, gestaen ende gelegen inde Hinthamerstraet over die Geerlincxe brugge beneven een straetken genoempt 't Fratersstraetken ex uno ende tussen der voorschreven Margriet ander erve ende poorte daer beneven gestaen ende gelegen ex alio, streckende vande gemeijne straete aff lancx haeren voorschreven erve totte middelmuere tusschen 't voorschreven coockhuijsken ende stall op d'andere sijde vande selve muere gemetst, mitten rechte van oijck mede te moegen gebruijcken 't voorschreven straetken, wech ende watertrappe, gestaen, gelegen ende uijtcomende over d'ander sijde vander voirschreven Margriet stallen, cameren opde gemeijne Diese uijtcomende, vande Hinthamerstraet aff tot de Diese toe.² Er werden in de overdrachtsakte de volgende voorwaarden gesteld: *mit alnoch conditien inne desen toegedaen ende merckelijck ondersproken dat de sijdelmuere vanden voirschreven getransporteerden huijsinge ende attinentien voerverhaelt nae² der voirschreven opdragersse andere ledige erve daerneffens gelegen, sal vander straete aff tot het uijterste vanden voirschreven geheelen huijse ende voirts de sijdelmuere van 't voorschreven coockhuijsken nae der voorschreven opdragersse erve waerlijck van boven tot beneden wesen gemeijn, omme bij haer opdragersse oft haere successeuren ofte naercomelingen deselve ledige plaetse willende betimmeren daer in te moegen timmeren, ankeren ende die door deselve muere vesten tot hunnen coste ende laste, loffelijck te repareren, mede ondertussen deselve muere overal sal mogen gebruijcken om houdt ofte andere materialen daer tegen te setten ende leggen; item sal de muere tussen den hoff vanden selven huijse tot het coeckhuijsken, daerin een poortken staet, zijn ende blijven voor hun beide gemeijn, sonder daerop te mogen timmeren, dan salmen deselve wel tot gemeijnen cost eenen voet oft anderhalven moegen hoogen. Sal oijck de gevel inde selve sijdelmuere vanden selven huijse willende timmeren even hooch tot den daecke toe vanden voorschreven huijse moeten timmeren. Ende sal die voirschreven Jaecques Morel oft proprietaris vanden voirschreven huijse ten tijde wesende, ende degene als voor timmerende t'zaemen tot gelijcken coste tussen beide opde selve muere moeten leggen eene looten goote, ende d'water ter straetweert naer costuymen deser stadt tot gelijcken coste ende laste uijtlijden ende alsoo voortsien tot gemeijnen coste ende laste onderhouden wordden, ende sal elck van sijnder sijde tot zijnen gerieff ende eijgen coste in zijn dack moegen maecken een dackvensteren nae gemeijne usantie van binnen elck naer zijn erve op ende toegaende ende daertoe tot elcx commoditeijt spatie genoeg laeten. Daertoe en sal die voirschreven Jaecques Morel noch zijne successeuren oft naercomelingen in deselve muere van voren tot achteren als voor, van boven noch beneden 'tzij oepengaende noch staende licht mogen scheppen noch daerinne raemen noch vensteren maecken noch stellen. Ende soe lange alsvoer ind selve sijdemuere nijet en wort getimmert, sal die voirschreven Jaecques Morel deselve nuere van voren tot achteren, van boven tot beneden, tot zijnen coste ende laste houden in goede reparatie sonder daerinne ijte te moegen breken ende maecken daer bij deselve muere merckelijck soude wordden verargert, dan sal wel tot zijnen gerieff daerinne**

1 Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen* III, 6.

2 GAHt, R. 1563, f. 105-111.

moegen timmeren ende anckeren op zijn eijgen erve. Sal oick ondertussen alsvoor het water van het dack vanden selven huijse naer zijn voorschreven erve vallende hebben te lijden tot zijnen coste ende laste met eene houte oft Vlaemsche gote ter straeten waert uijt, nae ordonantie deser stadt, tot zijnen welgevulle soo dan² deselve muere egeenen schaede, 'tzij door den druppel oft rotten der selver gote, overcoeme. Sal oijck de deorraeme, waerinne door deselve sijdelmuere nae der voirschreven opdragersse ledighe erve eenen doorganck is geweest, toegemetst blijven. Ende soo wanneer goetgevonden wordde die daeruijt te ruijmen, sal tot gelijcken coste de plaetse van dijen effen werden toegemaect, gelijk oijck sal moeten wordden toegemaect het vensterken staende inde selve muere nae het huijsken tegens de voorschreven muere gemaect ende getimmert, ende sal 'tzelve huijsken neven de poort inde voorschreven muere blijven, gelijk dat daer staet getimmert, soo lange als de voorschreven opdragersse, haere successeuren oft naercomelingen sulcx believen sal, sonder becroen vanden voirschreven Jacques Morel. Item sal het poortken staende inde sijdelmuere gestaen beneven den hoff wordden uijtgebroken ende tot gemeynen coste wordden toegemaect ende die deure met het slot zijn ende blijven voorde voorschreven opdragersse. Item die voirschreven Jacques Morel sal in vegens tijt der secrete staende int coockhuijsken op zijnen cost ende last moeten ruijmen op ende door zijn eijgen erve, sonder last van der voirschreven opdragersse voirdere erven. Item die voorschreven opdraegersse ende haere successeuren oft naercomelingen sal oft sullen in tijden ende wijlen uijt den put gelegen onder den voorschreven hoff moegen lijden tot haere eijgen cost ende last eene pompe door de muere tegens den voorschreven hoff staende tot minste quetsinghe, ende deselve pompe leggen tegen de voorschreven muere, oft voorder lijden daer 't haer goetduncken sal, mits tot haeren coste denselven put wederom loffelijck deckende ende die muere wederom reparerende, ende het water daarvan lijden over haer eijgen erve soo dat t'voorschreven huijs, erve, hoff ende coockhuijs nijet en wordden beschadicht noch belast. Item sal tot gelijcken coste de middelmuere tussen t'voorschreven coockhuijsken ende stalle staende naer expiratie vande tegenwoirdige huere deser huijsinge, erve ende attinentien inne² recht voorder met een muere toe onder het dack moeten wordden opgetrocken ende gemetst, ende alsoo de helfte vanden solder ende dack van d'een sijde vande muer over het coockhuijs als eijgen tot 't voorschreven voorhuijs ende d'ander helft vanden solder ende dack boven de voorschreven stalle als eijgen de voorschreven opdragersse blijven, sal elck zijn helft van 'tzelve dack soe onderhouden dat d'ander helft door faulte van dijen geen en overcoeme, ende sal elck daarvan zijn water lijden over zijn erve naer 't voorschreven straetken uijt naer behooren, soo dat d'een door d'ander geen en lijde, ende sal deselve middelmuere voortaan blijven gemeijn ende tot gemeijnen coste onderhouden wordden. Item sullen oijck de vensters inde sijdelgevel van 't voorschreven coockhuijsken naer der voorschreven opdraegersse erve gemaect tot gelijcken coste wordden uijtgenomen ende toegemetst, soo datmen van boven noch beneden door deselve helft tot 't voorschreven coockhuijsken behorende egeenderhandt licht noch locht en sal moegen scheppen, allet sonder aerch ofte list.

Dat dit perceel onderworpen was aan de verplichting om delen van een dijk te onderhouden blijkt uit een schepenvonniss van 23 juni 1635. Uit dit zeer moeilijk leesbaar stuk blijkt dat de gedaagden, erfgenamen van de hiervóór al genoemde Abraham Thomas – als procespartij Jan Strick cum suis –, werden veroordeeld om Antonis Dirksz. schadeloos te stellen van de *belasting der dyckgifte* en hem 352 gulden 2 stuivers en 2 oort (= 8 penningen) moesten *restitueren* of anders *behoirlicke hantlichtinge* doen, dus afstand doen van de vordering.¹ In een *apostille* – beschikking in de kantlijn – van 21 juli wordt gezegd *dat dese gecondemneerde in plaetse vande huijsinge (ende) cameran restitutie² te² doen, sullen gestaen met het derdepart der voorschreven huijsinge ende cameran mitsen geruert inde requeste tot*

1 GAHt, Schepenbank 431 (1635.06.23).

dijen eynde gepresenteert. Mogelijk betekent dit dat de veroordeelde nog een derde deel in het complex bezat en daar nu afstand van deed. In hoeverre dit te maken heeft gehad met de hierboven genoemde renten, die erfgenamen van Daniël Daniël Daniëlsz. van Vlierden overdroegen aan Abraham Thomas, blijft in het duister.

In 1675 werd het goed uitgewonnen. Op 13 december van dat jaar droegen Willem Gijsselen, raadsheer van de koninklijke raad van Gelderland in Roermond, en Johan Gijsselen ieder voor de helft het goed over aan Cornelis van Meerwijk en Jan Antonisz. de Leeuw. De omschrijving luidde nu: *eene huysinge aende voorstraete staende met eene andere huysinge daerachter aenliggende, henne gronden ende andere henne toebehoorten, als poirte, ledige plaetse, hoff met eene anderen hoff achter de voorschreven tweede huysinge, gestaen ende gelegen binnen dese stadt inde Hinthaemerstraet tegens over het convent vande fraters nevens huys ende erve van Hendrick Reynders Loden knoockenhouder ex uno ende tusschen een straetgen, het Fratersstraetgen, ex alio, streckende voor van de gemeyne Hinthamerstraet tot aen seeckeren graft aldaer, mitsgaeders noch seven cameran ofte woningen nevens malcanderen staende, henne gronden ende appendentien van dien, staende ter syden de voorschreven tweede huijsinge.*¹ De koopsom bedroeg 1320 gulden.

Het probleem met de gepretendeerde dijklasten was kennelijk nog steeds niet opgelost: in deze akte worden ze uitvoerig omschreven: *Item ofte bevonden wiert, gelyck gesustineert wort, dat ten laste deser huijsinge soude te onderhouden staen twee roijen ses voeten dijck van een meerder lot van thien royen achtien voeten, gelegen tot Empel op den Raephoff; item twee royen sestien voeten dijck boven Jackentroy² op den hoeck van den Bommelhese stoepe gelegen, van een meerder lot van acht royen seven voeten; item alnoch gelycke twee royen ende ses voeten van een meerder lot van acht royen dertien voeten beneden af op Schuij-noert³ gelegen, soo sullen de coopers soodanigen dijck tot hennen lasten moeten nemen sonder dienaengaende eenich regres op de evicteuren ofte geïnteresseerdens te mogen nemen. Ende ingevalle minder ofte meerder dyck dan hiervoor is gegroot ten laste der voorschreven huysingen mochten te onderhouden staen dan hier vooren is gegroot, denselven sal den copers aengecocht worden uyt de cooppenningen ende slaegen soo veel deselve sullen strecken, te weten de roye tegens hondert en vyftich gulden. Gelyck oock oft bevonden wierde minder dyck ten laste deser voorschreven huysinge te onderhouden te staen, sullen de copers insgelycks boven henne beloofde cooppenningen naer advenant als voor daervoor aen de voorschreven vercopeneren moeten refunderen ende goetdoen.*

Hierna is het complex in het bezit gekomen van *d'erfgenamen vanden hoogschout Raesfelt.*² Dit betrof Willem van Raesfeld tot Cortenberg. Zijn dochter Johnna Margareta trouwde met Frederik Hendrik Sweerts de Landas, heer van Baarschot. Via haar zal het goed in handen zijn gekomen van een zoon van dit echtpaar, Jacob Lodewijk Sweerts de Landas, die voor de tweede keer trouwde met Maria Sofia gravin van Byland-Halt. Deze hertrouwde op haar beurt met mr. Cornelis Vink, advocaat in Den Haag en weduwnaar van Maria Stalpert van der Wiele.³

Op 17 september 1759 werden de twee delen van het complex afzonderlijk verkocht door de ontvanger van de verpondingen na uitwinning wegens achterstallige betaling door de weduwe Vink, geboren Van Byland. Het westelijk deel ging voor 555 gulden naar de metseelaar Martinus Soerwijn. De omschrijving luidde: *eene poorte, groote plaets en huijs, staande*

1 GAHt, R. 1648A, f. 69-71v. Van Sasse van Ysselt, *De voornamen huizen en gebouwen* III, 6-7, past dit transport en latere overdrachten abusievelijk ook op het voormalig Bonefantenhuis toe.

2 Als latere bezitter aangetekend in het cijnsregister van 1674-1690 (BHIC, Raad en rentmeester-generaal 281, f. 11v.

3 Van Sasse van Ysselt, *De voornamen huizen en gebouwen* II, 41-42 onder het Hof van Zevenbergen, en vooral ald., 168, De Prins van Oranje (Achter het Stadhuis 14-20).

en geleege binnen deeze stad op het Hintemereynde, met een stal daar agter, neffens erve Hendrik Heurdemans ex uno en neffens het huijs het Hoefijser ex alio, strekkende voor van de gemeene straate agterwaarts tot op het Fraterstraatje.¹ Het oostelijk deel werd voor 875 gulden, plus een gekapitaliseerde last van 39 gulden 18 stuivers en 2 penningen, dus samen voor f 913-18-2 aangekocht door Goiert van der Gouw.² Hiervan luidde de omschrijving: *huijs en hof genaamt Het Hoefyser, staande en geleege binnen deeze stad op het Hintemereijnde neffens erve nu verkogt aan Martinus Soerwijn ex uno en neffens het straatje genaamt Den Dooven ex alio, strekkende voor van de gemeene straate agterwaarts tot op een stalleken van Martinus Soerwijn voornoemt.*³

Wat het westelijk deel betreft bevindt zich een merkwaardige akte in de registers, daterend van 29 juni 1769, waarin Martinus Soerwijn en de timmerman Willem Hubert hebben openlijk bekend ende beleeden dat zij onderling hebbende gemaakt en gesloten een koop van zeeker huijs en erve, staande binnen deeze stad op het Hintemerend tegens over Gansepoorte, waar van den eerste comparant was bezitter en verkoper en den tweede comparant cooper voor eene somme van duisent negenhondert guldens, dat zij bijde comparanten na gesloten koop en palmslag waaren te raden geworden den voorschreven koop te vernietigen en de gansche handeling te stellen in vorigen staat, zoo verklaarden den eerste comparant zijn voornoemt huijs aan zig te behouden en den tweeden comparant daar van af te zien en egeene eigendom daar aan te pretendeeren, nu nogte immermeer.⁴ Uit de akte wordt niet duidelijk of het goed inmiddels op grootste wijze herbouwd was of dat Hubert in een overmoedige of dronken toestand de met de palmslag bevestigde koop gesloten heeft.

Het oostelijk deel, dus het huis Het Hoefijzer, ten slotte, werd op 29 november 1775 door Johannes van Densen, timmerman, man van Geertruid van der Gouw, voor 1100 gulden verkocht aan Willem Trimbosch.⁵

Bezitters:

Jan Veerdonk

Evert van de Water

zijn kinderen Jan, Evert en Jenneke, geh. met Hendrik van Arkel, hun recht 1403.05.31 →
hun moeder Liesbet

(1419.08.14) haar zoon (?) Evert van de Water

Ludolf van de Water 1455.06.23 →

fraterhuis Sint-Joris 1509.01.11 →

(1520) Klaas Hooibergs, priester

zijn executeurs-testamentair →

Daniël Daniëlsz. Daniëlsz. van Vlierden

zijn kinderen hun rechten 1561.07.23 ten erfcijns →

(1573) Daniël Daniel Daniëlsz. van Vlierden

zijn erfgenamen 1610.06.05 →

Cornelis Petersz. van Hasselt 1611.12.19 →

Margriet Hendriksdr. Eu van Amsterdam, wed. Jan Cornelisz., hertr. Antonis Dirksz. van Alkmaar 1643.11.21 →

mr. Jacob Morel

uitwinning

1 GAHt, R. 1752, f. 188v.

2 Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen* III, 7, noemt ten onrechte de metselaar Hendrik van Uden als koper.

3 GAHt, R. 1752, f. 189.

4 GAHt, R. 1757, f. 71-71v.

5 GAHt, R. 1759, f. 260v.-261.

Willem en Johan Gijsselen 1675.12.13 (f 1320) →

Cornelis van Meerwijk en Jan Antonis de Leeuw

??

Willem van Raesfeld tot Cortenberg, hoogschout, vererving (?) →

(1690) zijn erfgenamen →

zijn dochter Johanna Margareta, tr. Frederik Hendrik Sweerts de Landas, vererving (?) →

(1728) Jacob Lodewijk Sweerts de Landas, heer van Baarschot →

zijn weduwe, Maria Sofia gravin van Byland-Halt, hertr. mr. Cornelis Vink,

poort, plaats en achterliggend huis:

bij uitwinning 1759.09.17 (f 555) →

Martinus Zoerwijn

huizinge Het Hoefijzer:

bij uitwinning 1759.09.17 (f 875+38-18-2=913-18-2) →

Goiart van der Gouw vererving (?) →

Geertruid van der Gouw x Johannes van Densen, timmerman, 1775.11.29 (f 1100+38-18-2=1138-18-2) →

Willem Trimbos

Achter de Dove

Oostelijk van het zojuist behandelde complex Het Hoefijzer liep een straatje dat eerst het Evert van de Waterstraatje, vervolgens – voor het eerst in 1596 – het Fratersstraatje en daarna Achter de Dove werd genoemd. In dit straatje bevond zich in het begin van de vijftiende eeuw al bebouwing. Toen werd gesproken van een huis en erf met een daaraan liggend stukje erf achter het huis van Evert van de Water, zich uitstrekkend van een openbare weg aldaar waarlangs men naar het water gaat tot aan een gracht.¹

In 1604 is sprake van twee kameren in een straatje aldaar geheten *het Arm Fraterstraetken*. Tot 1590 waren deze kameren in het bezit geweest van Evert Jansz. van de Water.² In

1 GAHt, R. 1190, f. 231: *Iohannes vanden Hoevel, filius quondam Iohannis vanden Hoevel, et Iohannes filius Nycholai Wouters soen, maritus et tutor legitimus Sophye sue uxoris, filie dicti quondam Iohannis, domum et aream cum particula hereditatis sibi adiacente, sitas in Buscoducis in vico Hiinthamensi ultra pontem dictum Heregherlix brugge retro domum Everardi vanden Water inter hereditatem dicti Everardi ex uno et inter hereditatem Iohannis Vos tectoris ex alio, tendentes a quadam communi via ibidem qua itur ad aquam ibidem ad quoddam fossatum, ut dicebat, hereditarie vendiderunt dicto Everardo, promittentes indivisi super omnia warandiam et obligationem deponere, excepto hereditario censu xx solidorum monete exinde solvendis ut dicebat. Testes Loden et Lu. Datum supra (= ultima iulii).*

2 GAHt, R. 1444, f. 85-85v.: *Notum sit universis quod cum Everardus filius quondam Iohannis vanden Water tanquam maritus et tutor legitimus Elisabeth sue uxoris, filie quondam Henrici die Huesch, pro una medietate et Lambertus Remmers, consul huius opidi de Buscoducis, potens vigore certarum literarum procuratorialium scabinorum de Vucht, ymo vigore potentis sibi inibi a Iacobo Sanders, marito et tutore legitimo Elsbene sue uxoris, filie quondam Henrici die Huesch, date et concessae, pro reliqua medietate duas cameras cum suis iuribus et attinentiis, sitas in Buscoducis in vico Hynthamensi in quodam viculo ibidem dicto het Arm Fraterstraetken inter hereditatem heredum quondam Iohannis Gex ex uno et inter hereditatem relicte quondam Jeronimi Geverts, quadam porta ad edes dictas Valckenborch spectante interiacente, ex alio, tendentes a dicto viculo ad quasdam cameras Godefridi de Engelant, hereditarie supportassent dicto Godefrido de Engelant, consuli huius opidi de Buscoducis, sub onere annuatim exinde solvendis, censu fundi in quantum exinde solvendus esset, prout in literis quarum data continet tertia die mensis septembris anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo, constitutus igitur coram scabinis infrascriptis dictus Godefridus de Engelant, consul huius opidi, unam cameram cum suo fundo dictarum duarum camerarum necnon vacuum fundum relique camere cum earum iuribus et attinentiis legitime et hereditarie supportavit Christiano filio Christophori Everartssen pistori - - -. Datum xiii^a februarii anno xvi^c quarto.*

1683 wordt gesproken van *het Fratersstraatje alias Achter den Doven*,¹ naar het huis De Dove op de oosthoek van het straatje (zie het volgende perceel).

Het verpondingsregister van 1635 maakt duidelijk dat er toen een flink aantal kameren in dit straatje stonden, die vaak eigendom waren van de eigenaars van huizen in de Hinthamerstraat.² Zo bezat Antonis Dirksz. er elf huizen of kameren.

Hinthamerstraat 167 (De Dove; De Rogbloem)

Dit perceel, op de oosthoek van het straatje Achter de Dove, was twintig voet (5,74 m) breed.³ In de veertiende eeuw was dit perceel eerst in het bezit van Jan van Megen perkamentmaker en daarna van Hendrik Kolen. Deze laatste beloofde een cijns van 4 pond aan Jan van Helmond snijder 'uit het huis, het erf, de tuin en het hele erf die van Jan van Megen waren geweest' en die in het begin van de vijftiende eeuw van genoemde Hendrik Kolen waren. Op 15 juli 1401 droegen de kinderen van Jan van Helmond snijder en zijn vrouw Margriet, dochter van Jan van Megen perkamentmaker, de genoemde cijns over aan Aart Hoornke. Het goed werd gesitueerd tussen erf van Evert van de Water en erf van genoemde Hendrik Kolen.⁴ Op 24 mei 1420 transporteerde Jan Hendriksz. Marien een cijns uit dit goed aan Jan Jansz. van den Heuvel.⁵

Op 14 november 1457 verkocht Dirk zoon van wijlen Jan Vogel een cijns uit dit complex, waarbij het goed omschreven werd als huis en erf met zijn toebehoren tussen erf van Gerit Hendrik Sanders en het *Everits straetken vanden Water*, strekkende van erf van Liesbet van Oyen tot de Hinthamerstraat.⁶ In 1471, toen Roelof zoon van wijlen Herman Hartgers laken-

1 GAHt, R. 1677, f. 40-41v.

2 Nationaal Archief Den Haag, Raad van State 2134, f. 313-315.

3 ARA Brussel, Rekenkamers 45067 (cijnsregister 1520), f.35:

Marcelius filius Iohannis Godefridi.

Dominus Lambertus Kievit, presbiter, de xx pedatis viii½ d.

De ingesprongen bovengeschreven naam betreft een latere bezitter.

4 GAHt, R. 1182, f. 255, blz. 617: *Iohannes de Helmont, liber⁷ quondam Iohannis de Helmont sartoris, generi Iohannis de Megen pergamenificis, et Margareta eius soror cum suo tutore et Iohannes die Rijc, filius quondam Walteri, maritus et tutor legitimus Iutte sue uxoris, filie dicti quondam Iohannis de Helmont, hereditarium censum quatuor librarum monete, quem Henricus dictus Colen promiserat se daturum et soluturum dicto Iohanni sartori hereditarie mediatim Iohannis et mediatim Domini de domo, area, orto ac tota hereditate que fuerant dicti Iohannis de Megen, ad prefatum Henricum spectantem, sitis in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gheerlaci inter hereditatem Everardi vanden Water ex uno et inter hereditatem dicti Henrici Colen ex alio, prout in litteris, et quem censum ipsis et dicte Iutte uxori dicti Iohannis Rijc de morte dicti quondam Iohannis de Helmont et de morte quondam Margarete sue uxoris olim parentum predictorum Iohannis, Margarete et Iutte successione advolutum esse et nunc integraliter ad se spectare dicebat, hereditarie supportaverunt Arnolde Hoernken - - -. Testes, datum supra (= in festo divisionis apostolorum).*

5 GAHt, R. 1191, f. 311 oud, 313 nw.: *Iohannes Maryen, filius quondam Henrici Maryen, hereditarium censum xl solidorum monete, qui ad Zebertum filium quondam Iohannis de Megen competere consueverat in hereditario censu quatuor librarum dicte monete, quem censum quatuor librarum Henricus Colen solve promiserat quondam Woltero de Bucstel hereditarie mediatim nativitatis Iohannis et mediatim nativitatis Domini de et ex domo, area et orto ac tota hereditate que fuerat dicti quondam Iohannis de Megen, sitis in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Everardi vanden Water ex uno et inter hereditatem Henrici Colen ex alio, quem censum xl solidorum Henricus Marien soen erga Zebertum predictum emendo acquisierat, prout in litteris, hereditarie supportavit Iohanni vanden Hoevel, filio quondam Iohanni vanden Hoevel - - -. Datum xxiii maii, sexta post Exaudi.*

6 GAHt, R. 1228, f. 257v.: *Theodericus filius quondam Iohannis Vogel hereditarie vendidit Margarete relicte quondam Iohannis Cloet, filii quondam Petri Cloet, hereditarium censum trium librarum monete, solvendum hereditarie nativitatis Domini de et ex domo et area cum suis attinentiis, sita in Buscoducis iuxta vicum Hijnthamensem ultra pontem dictum die Geerlicxbrugge inter hereditatem Gerardi filii Henrici Sanders ex uno*

snijder een cijns uit het goed verkocht, werd gesproken van huis en erf tussen *Everts straetken vanden Water* en erf van Gerit Hendrik Sanders van Oss, strekkend van de straat tot erf van Ludolf van de Water,¹ en in 1478 van huis, erf en tuin tussen erf van Gerit Sanders en een openbare steeg, strekkend van de openbare straat tot erf van wijlen heer Ludolf van de Water.²

Achter dit perceel lag een tuin die in in 1487 in het bezit was van de Vughtse kartuizers.³ Deze hadden zich daar in 1473 gevestigd onder de naam van de heilige Sophia.⁴ Waarschijnlijk hebben zij het hier behandelde huis in of kort na 1478 aangekocht als refugie in de stad. Een koopakte heb ik niet kunnen traceren. Waarschijnlijk hebben zij het complex kort vóór of in 1487 verworven. Op 20 oktober 1486 kochten zij namelijk van Hendrik Aartsz. Hoornke een aantal cijnzen die eertijds Hendrik Kolen aan verschillende personen uit het goed verkocht had.⁵ Mogelijk is Hendrik Hoornke als stroman voor het klooster opgetreden. Zoals

et inter viculum dictum Everits straetken vanden Water ex alio, tendente ab hereditate Elisabeth de Oyen ad dictum vicum Hijnthamensem - - -. Datum supra (= xiiii novembris).

1 GAHt, R. 1240, f. 211: *Rodolphus filius quondam Hermanni Hartgiers sartor hereditarie vendidit michi ad opus Gerardi de Achel tinctoris hereditarium censum sex librarum monete, solvendum hereditarie Martini heymalis de et ex domo et area cum suis iuribus et attinentiis dicti Rodolphi, sita in Buscoducis ultra pontem Gerlaci ad vicum Hijnthamensem inter quendam parvum viculum dictum Everts straetken vanden Water ex uno et inter hereditatem Gerardi filii quondam Henrici Sanders de Os ex alio, tendente a dicto vico Hijnthamensi ad hereditatem Ludolphi vanden Water, presbiteri - - -. Datum xviii aprilis, quinta post Pasche.*

2 GAHt, R. 1248, f. 264: *Rodolphus filius quondam Hermanni Hartgers pannicida hereditarie vendidit Woltero filio Petri vanden Hoevel hereditarium censum octo librarum monete, solvendum hereditarie in festo Dyonisii martiris de et ex domo, area et orto sitis in Buscoducis ultra pontem Gerlaci in vico Hynthamensi inter hereditatem Gerardi Zanders ex uno et inter communem viculum ibidem ex alio, tendentibus a communi platea ad hereditatem quondam domini Ludolphi vanden Water - - -. Datum xxii octobris.*

3 Op 20 oktober 1486 verkocht Hendrik Aartsz. Hoornke cijnzen, die Hendrik Kolen en familie beloofd hadden, aan de kartuizers: GAHt, R. 1256, f. 119v.: *Henricus Hoernken, filius Arnoldi Hoernken, hereditarium censum quatuor librarum monete, quem censum Henricus Colen promiserat se daturum et soluturum Zeberto filio Iohannis de Megen pergamenificis anno quolibet hereditarie mediatim nativitatis Iohannis Baptiste et mediatim nativitatis Domini ex domo et area et orto atque tota hereditate que fuerat dicti Iohannis de Megen, sitis in Buscoducis in vico Hyntamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Everardi vanden Water ex uno et inter hereditatem dicti Henrici Colen ex alio, quem censum Arnoldus Hoernken de Erpe erga dictum Zebertem acquisierat; item hereditarium censum quatuor librarum monete, quem censum Henricus Colen promiserat se daturum et soluturum Iohanni de Helmont sartori anno quolibet hereditarie terminis solutionis pretactis ex premissis, pridem supportatum Arnoldo dicto Hoernken a Iohanne de Helmont et Margareta eius sorore, liberorum quondam Iohannis de Helmont sartoris, generi Iohannis de Megen pergamenificis, et Iohanne die Rijk, filio quondam Wolteri; item hereditarium censum quatuor librarum monete, quem Henricus Colen promiserat se daturum et soluturum Zeberto filio Iohannis de Megen pergamenifici anno quolibet hereditarie terminis solutionis pretactis ex premissis, pridem supportatum Arnoldo Hoernken ab Hermanno Sticker; item medietatem que ad Iohannem filium quondam Iohannis de Helmont sartoris spectabat in hereditario censu quatuor librarum monete, quem Henricus Colen promiserat se daturum et soluturum Iohanni dicto Juygart' corrigatori, genero quondam Iohannis de Megen pergamenificis anno quolibet hereditarie terminis solutionis pretactis de et ex premissis, pridem supportatam Arnoldo Hoernken a Iohanne filio quondam Iohannis de Helmont sartoris, prout hec in diversis litteris continentur, et quos census - - - fratres carthusienses domus Sophie, site in Vucht prope Buscoducis annuatim pronunc solvere tenentur de et ex premissis - - -. Datum xx^a octobris.*

4 Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen I*, 374.

5 GAHt, R. 1256, f. 119v. *Henricus Hoernken, filius Arnoldi Hoernken, hereditarium censum quatuor librarum monete, quem censum Henricus Colen promiserat se daturum et soluturum Zeberto filio Iohannis de Megen pergamenificis anno quolibet hereditarie mediatim nativitatis Iohannis Baptiste et mediatim nativitatis Domini ex domo et area et orto atque tota hereditate que fuerat dicti Iohannis de Megen, sitis in Buscoducis in vico Hyntamensi ultra pontem domini Gerlaci inter hereditatem Everardi vanden Water ex uno et inter hereditatem dicti Henrici Colen ex alio, quem censum Arnoldus Hoernken de Erpe erga dictum Zebertem acquisierat; item hereditarium censum quatuor librarum monete, quem censum Henricus Colen promiserat se daturum et*

bekend had het wereldlijk bestuur doorgaans weinig op met het verwerven van onroerende zaken door kerkelijke instellingen. Hierdoor kwam dergelijk goed ‘in de dode hand’ en kon het vrijgesteld worden van belastingen, wat overigens door het Bossche stadsbestuur tegengegaan werd met de clausule dat het goed ‘te schot en lot en te landrecht’ zou blijven staan als de bezittingen van leken.¹

Op 30 januari 1487 droegen de kartuizers het complex horende tuin over aan Gerit Hendriksz. Sanders. De tuin werd gesitueerd tussen het Evert van de Waterstraatje en erf van genoemde Gerit en strekte zich uit van erf van Gerit en Roelof Hartgiers tot aan erf van Jan Slijpers.² Waarschijnlijk waren Gerit en Roelof zonen van Roelof Herman Hartgiers.

Hoe lang het huis in het bezit is geweest van de kartuizers heb ik niet kunnen achterhalen. In 1520 stond het goed op naam van de priester Lambert Kievit, die het overgedragen zal hebben aan Marcelis Jan Goiarts.³ In 1563 was het in het bezit van Jan Jaspersz. Monicx, die het op 19 november 1563 overdroeg aan de dove bakker Alard (Albert) Jan Wijntkes.⁴ De omschrijving luidde: huis, erf en leeg erf tegenover het klooster van de fraters van het huis van Sint-Gregorius en van de klerken, tussen tussen een steegje gewoonlijk *Everarts straetken van den Water* geheten aan de ene en tussen – de naam is niet ingevuld – aan de andere zijde, strekkend van de openbare Hinthamerstraat tot erf van de erfgenamen van Jacob Sanders, priester.⁵ De niet ingevulde belending had waarschijnlijk ook Jacob Sanders behoren

soluturum Iohanni de Helmont sartori anno quolibet hereditarie terminis solutionis pretactis ex premissis, pridem supportatum Arnoldo dicto Hoernken a Iohanne de Helmont et Margareta eius sorore, liberorum quondam Iohannis de Helmont sartoris, generi Iohannis de Megen pergamenificis, et Iohanne die Rijck, filio quondam Wolteri; item hereditarium censum quatuor librarum monete, quem Henricus Colen promiserat se daturum et soluturum Zeberto filio Iohannis de Megen pergamenifici anno quolibet hereditarie terminis solutionis pretactis ex premissis, pridem supportatum Arnoldo Hoernken ab Hermanno Sticker; item medietatem que ad Iohannem filium quondam Iohannis de Helmont sartoris spectabat in hereditario censu quatuor librarum monete, quem Henricus Colen promiserat se daturum et soluturum Iohanni dicto Juygart² corrigatori, genero quondam Iohannis de Megen pergamenificis, anno quolibet hereditarie terminis solutionis pretactis de et ex premissis, pridem supportatam Arnoldo Hoernken a Iohanne filio quondam Iohannis de Helmont sartoris, prout hec in diversis litteris continentur, et quos census - - - fratres carthusienses domus Sophie, site in Vucht prope Buscoducis annuatim pronunc solvere tenentur de et ex premissis, ut dicebat, hereditarie supportavit michi ad opus dictorum fratrum carthusiensium domus sancte Sophie predictae - - -. Datum xx^a octobris.

1 Zie bv. GAHt, Clarissenklooster 43, f. 37 (4 december 1446): *tali conditione annexa quod dictus census stabit ad iura patrie et vicinorum, quod exponetur ‘staen zal ten schoet ende loet ende ten lantrecht’, similiter aliis bonis secularibus.*

2 GAHt, R. 1256, f. 196v.: *Frater Tymannus Croeck, prior conventus fratrum carthusiensium siti in parochia de Vucht sancti Lamberti prope Buscoducum, potens ad infrascripta nomine dicti conventus, ut dicebat, ortum quendam eiusdem conventus, situm in Buscoducis iuxta vicum Hyntamensem ultra pontem Gerlaci, ibidem inter hereditatem Gerardi filii quondam Henrici Sanders de Os ex uno et inter quendam viculum ibidem protensem, Everits straetken vanden Water vocatum, ex alio, tendentem ab hereditate Gerardi et Rodolphi Hartgyers sartoris ad hereditatem heredum quondam uxoris Iohannis Slyphers - - - hereditarie vendidit dicto Gerardo filio quondam Henrici Sanders - - -. Datum supra (= penultima ianuarii).*

3 ARA Brussel, Rekenkamers 45067 (cijnsregister 1520), f. 35:

Marcelius filius Iohannis Godefridi.

Dominus Lambertus Kievit presbyter de xx pedatis viii½ d.

4 In 1573 Alart soene Janssen de Becker genoemd (BHIC, Raad- en rentmeester-generaal 280 (cijnsregister 1573-1640), f. 38. Aan zijn doofheid ontleende het straatje Achter de Dove zijn naam (zie Van Sasse van Ysselt, *De voornamen huizen en gebouwen* III, 8; GAHt, R. 1423, f. 129 (24 december 1596): *den erve Aelberts de Becker alias den Dooven.*

5 GAHt, R. 1385, f. 66v.-67v.: *Iohannes filius quondam Jaspars Monicx domum, aream et vacuum hereditatem, sitos in Buscoducis in vico Hijnthamensi ultra pontem Gerlaci ex opposito conventum fratrum domus sancti Gregorii et clericorum in Buscoducis inter quendam viculum dictum communiter Everarts straetken vanden Water ex uno et inter (niet ingevuld) ex alio, tendentes a communi vico Hijnthamensi ad hereditatem heredum quondam domini Iacobi Sanders, presbiteri - - - legitime et hereditarie vendidit Alardo filio Iohannis*

te zijn. Deze was eigenaar van het oostelijk naastgelegen perceel De Bonte Koe (zie hierna), dat – nog blijkens het kadastraal minuutplan van 1832 – aan de achterzijde van het perceel ook aan het straatje Achter de Dove grensde.

Op 1 juni 1606 transporteerden de erfgenamen van Alard Jan Wijntkens alias van Elderom en zijn vrouw Beelke het goed aan Jan Jan Jansz. van Vlijmen.¹ Als weduwnaar van Lieske Michielsens droeg *Jan Janssen vander Meulen alias van Vlymen* zijn vruchtgebruik in het goed op 13 augustus 1650 aan zijn zoon Dirk en aan hem ten behoeve van Lieske dochter van Dirk Wouters en van Eerke dochter van Jan van Vlijmen, waarna Dirk van Vlijmen en een van de voogden van Lieske het goed transporteerden aan Adriaan de Pauw. De omschrijving luidde: *huys, erve, stallinge gelegen in s'Hertogenbossche inde Hinthamerstraet over de Gerlaerse' brugge tegen over eertyts den convente vande Fraters tussen een straetjen genoemd Evert vande Waeters straetjen ex uno ende tussen huys en erve eertyts Franck Dirck Tielens van Diepenbeeck, nu Gangelhoff Oepkens, ex alio, streckende vande voorschreven Hinthamerstraat tot aen erve eertyts Jacobs Sanders met allen den rechten ende toebehoorten desselffs, nu genoemd Den Doven Man.*² De weduwe van Adriaan de Pauw, molenaar, droeg het complex krachtens testament van haar man op 27 februari 1663 over aan Antonie Jansz. van Vught. Als oostelijke belending werd nu erf van Jan van Santen genoemd, aan de achterzijde Margriet weduwe van Nicolaas van Barlehem. De koopprijs bedroeg f 816.³

Op 30 april 1728 transporteerde de procureur Cornelis Martinus Pels met autorisatie van de schepenen aan Anselmus van Wezel, meester-bakker en korenkoper *eene schoone ende welgelegene huysinge ende erve genaemt Den Roghblom, staende ende gelegen binne deese stad inde Hinthamerstraet op den hoeck van het stratie Agter den Doove, de eene sijde, de andere sijde de huijsinge bewoont werdende by de kleermaker Box, strekkende voor van de gemeene straet agterwaerts tegens erve van den verkryger, de voorschreven Geertrudis van Hulst aengekoomen bij schydingh ende dylingh tegens haer broeders ende susters als erfgenaamen van haer ouders volgens scheepene deylbrieven alhier synde van dato den 15 november 1715, ende haer grootvader aengekoomen tegens Elisabet weduwe Adriaen de Pauw, prout in litteris synde van dato den 27 february 1660.* Dit laatste jaartal moet zijn: 1663. De koopprijs bedroeg 424 gulden an 131 gulden 5 stuivers aan gekapitaliseerde lasten, dus samen 555 gulden 5 stuivers.⁴ Ook een huisje Achter de Dove werd op die datum door en aan dezelfde getransporteerd.⁵

Dirk Pagez, predikant in Berlicum en Middelrode, als man van Johanna van Wezel, dochter van Anselmus van Wezel, droeg het complex op 29 april 1777 over aan Jan van Elsen, belendingen: *op het Hintemereynde tegens over de Ganzepoort nevens het straatje Agter den Doven ex uno en nevens het huijs van Jan van Dinsen ex alio, strekkende voor van de straate agterwaerts tot op het huijs van juffrouw Hendrica van Weezel.* Koopprijs: 620 + 133-7-3 = 753 gulden 7 stuivers 3 penningen.⁶

Bezitters:

Wijntkens - - - onder verband van een goed aan de Oude Dieze - - - exceptis censu fundi duorum denariorum dictorum communiter twee Willelmus thuijn domino nostro regi tamquam duci Brabantie, hereditario irredimibili censu quinque florenorum et quinque stuferorum dicto conventui fratrum in Buscoducis, hereditario redimibili censu septemdecim et dimidii stuferorum heredibus quondam Gertrudis filie quondam Willelmi Donck relicteque quondam Willelmi Rasoris, hereditario irredimibili censu decem stuferorum et trium ortkino-rum capitulo sancti Iohannis evangeliste in Buscoducis - - -. Datum xxix^a novembris anno xv^e lxiii.

1 GAHt, R. 1447, f. 172-173.

2 GAHt, R. 1605, f. 402v.-404.

3 GAHt, R. 1618, f. 220v.-222v.

4 GAHt, R. 1729, f. 196-197v.

5 Ald. f. 197v.-198.

6 GAHt, R. 1760, f. 56.

Jan van Megen?

(1403) Hendrik Kolen of Keulen

??

Dirk Jan Vogel

Roelof Hermansz. Hartgiers

zijn zonen Gerit en Roelof

(1486 of 1487?) kartuizers van Vught

(1520) Lambert Kievit, priester

Marcelis Jan Goiartsz.

Jan Jaspersz. Monicx 1563.11.19 →

Alard Jan Wijntkens alias van Elderom 1606.06.01 →

Jan Jan Jansz. van der Meulen alias van Vlijmen vruchtgebruik 1650.08.13 →

zijn erfgenamen het goed zelf 1650.08.13 →

Adriaan de Pauw

zijn weduwe Elizabeth 1663.02.27 (f 816) →

Antonie Jansz. van Vught

??

Willem Verhulst vererving →

(1728) zijn kinderen

Gertrudis van Hulst 1728.04.30 (f 424+131-5-0=555-5-0) →

Anselmus van Wezel, bakker en korenkoper →

zijn weduwe Helena van den Berg vererving →

Johanna van Wezel, tr. Dirk Pagez, predikant, 1777.04.29 (f 620+133-7-3=753-7-3) →

Jan van Elsen

Hinthamerstraat 169 west (De Bonte Koe)

Net als het vorige, was ook dit complex 20 voet (= 5,74 m) breed. Dit huis werd samen met het hier oostelijk aangrenzende huis Het Bonte Paard later samengevoegd tot één huis, de pastorie van de Sint-Jacobskerk. Er kon over dit perceel en de hierna volgende geen aansluiting worden gevonden met de beschikbare middeleeuwse gegevens. Mogelijk behoorde het tot het hiervóór genoemde, dat in het begin van de vijftiende eeuw in het bezit was van Hendrik Kolen. In 1520 was Hendrik van den Heuvel de cijnsplichtige,¹ in 1573 Hendrik Jansz. alias Mennekens, later Jan Hendriksz. en vervolgens Frank Dirksz. van Diepenbeek.² Op 17 februari 1589 transporteerde Hubert zoon van wijlen Hendrik van Liebergen het goed aan Jan zoon van wijlen Zeger Jacob Breije hoedenmaker. Er was sprake van een huis, erf en ledig plaatsje recht tegenover het Gregoriusfraterhuis tussen erf van de erfgenamen van Jacob Sanders, priester, en erf van Albert de Bekker – dit was de dove bakker van nr. 167, waarnaar het straatje Achter de Dove is genoemd –, strekkend tot het erf van genoemde erfgenamen van Jacob Sanders. Hubert had het goed bij schepenvonnis van 10 oktober 1587 verkregen van Joris van Berselaar.³ Op 31 januari 1591 droeg Jan Breije dit complex op zijn beurt over

1 ARA, Brussel, Rekenkamers 45067 (cijnsregister 1520), f. 35.

2 BHIC, Raad en rentmeester-generaal 280 (cijnsregister 1573-1640), f. 38.

3 GAHt, R. 1420, f. 346v.-347: *Hubertus filius quondam Henrici de Liebergen domum, aream et hereditatem vacuum dictam ledige plaatsken, sitas in Buscoducis ad finem vici Hyntamensis e regione domus fratrum domini Gregorii, ibidem inter hereditatem heredum quondam domini Iacobi Sanders, presbiteri, ex uno et inter hereditatem Aelberti dicti die Becker ex alio, tendentes a communi platea seu vico retrorsum ad hereditatem dictorum heredum quondam domini Iacobi Sanders, quam domum et aream predictam dictus Hubertus erga magistrum*

aan Frank zoon van Dirk Tielemansz. van Dieperbeek (ook wel Diepenbeek).¹ Bij erfdeling van 10 oktober 1637 tussen de kinderen van Frank van Diepenbeek en zijn vrouw Jenneke van Cuijk viel het complex ten deel aan Julius Schotelmans, gehuwd met hun dochter Mecheld. Julius Daniël Jansz. Schotelmans transporteerde het op 28 november 1637 aan Antonis Antonisz. zadelmaker van Arnhem, ruiter onder ritmeester Verharen. Het goed werd omschreven als *huijs, erve, hoff ende ledige plaetse alsnu sijn huijs, erve ende ledige plaetse genoempt Inde Bonte Koije gelegen tussen erve Margriet weduwe Nicolaes Claessen van Berlicum ex uno ende tussen erve Jans Janssen vander Meulen ex alio, streckende voor vande gemeijn straete achterwaerts tot op erve des voirschreven Margriet Claessen.*² In hun testament vermaakten de genoemde Antonie³ en zijn vrouw Geertruid Raats hun goederen aan de langstlevende. Na het overlijden van Antonis hertrouwde Geertruid met Gangelhof Upkens, die het goed op 24 april 1652 overdroeg aan Jan Hooft.⁴ Op 22 augustus 1656 transporteerde Jan Hooft aan Mathijske van Aarsens, weduwe van Herman Geermans (of Giermans), *huys ende ledighe plaetsche, coochuysken ende voorts syne rechten ende toebehoorten gemeynlic genoemt De Bonte Koeye, gestaen ende gelegen binnen dese stadt van s'Hertogenbossche inde Hinthamerstraet over de Geerlinxe brugge aldaer tussen erve Margriet weduwe Niclaes Claese van Berlicum ex uno ende tussen erve eertyts Jan Jansse vander Meulen, nu Adriaen de Paeuw, ex alio, streckende voor vande gemeyne straet achterwaerts totter erve Margriet Claeszoon voorschreven.*⁵

Mathijske droeg het complex vervolgens op 8 maart 1660 over aan Jan Jansz. van Santen.⁶ Haar kinderen transporteerden het vervolgens op 26 november 1709 – de koopprijs bedroeg, met inbegrip van de lasten 1195 gulden – aan de kleermaker Leendert van Doire.⁷

In 1745 was het goed in het bezit van Johan Adrianus Baks (of Boks) en zijn vrouw Adriana Verbeek. Bij testament van 22 maart 1745 benoemde Johan Adriaan, *siek te bedde leggende edog sijn verstant, memorie en verdere sinnen volkomen magtig*, zijn vrouw tot universele erfgename.⁸ Deze hertrouwde na zijn overlijden de bierbrouwer Johannes van Kilsdonk, die op 24 maart 1750 het goed voor 785 gulden verkocht aan Goiard van der Gouw.⁹

Bezitters:

(1520) Hendrik van den Heuvel

Gregorium Berselaer² mediante sententia scabinorum in Buscoducis emendo acquisierat, prout in litteris quarum data continet decima die mensis octobris anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo septimo legitime et hereditarie supportavit Iohanni filio quondam Zegeri Jacobssen Breije pilifici - - -. Datum xvii^a februarii anno xv^c lxxxix.

1 GAHt, R. 1430, f. 248v.-249: *Iohannes filius quondam Zegeri Jacopssen Breje pilifex domum, aream et hereditatem vacuum dictam een ledige plaetsse, sitas in Buscoducis ad finem vici Hyntamensis e regione domus fratrum domini Gregorii, ibidem inter hereditatem heredum quondam domini Iacobi Sanders, presbiteri, ex uno et inter hereditatem Aelberti dicti die Becker ex alio, tendentes a communi platea seu vico retrorsum ad hereditatem dictorum heredum quondam domini Iacobi Sanders, quas domum, aream et hereditatem vacuum dictus Iohannes filio quondam Zegeri Jacopssen Breij erga Hubertum filium quondam Henrici de Liebergen acquisierat, prout in literis quarum data continet decima septima die mensis februarii anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo nono, hereditarie supportavit Franconi filio Theoderici Thielmanszoen de Dieperbeek - - -. Testes et datum ut supra (= ultima ianuarii anno xv^c xci).*

2 GAHt, R. 1556, f. 57v.-59.

3 Hier *Sueret* of iets dergelijks genoemd. Het is niet goed leesbaar.

4 GAHt, R. 1607, f. 325v.-328.

5 GAHt, R. 1611, f. 244v.-245.

6 GAHt, R. 1611, f. 244v.-245.

7 GAHt, R. 1703, f. 86v.-89.

8 GAHt, Notarieel archief 3070 (notaris Gillis Kerckhoven), f. 160-160v.

9 GAHt, R. 1744, f. 357v.-358v.

(1573) Hendrik Jansen alias Mennekens
 Jan Hendriksz.
 Jan Zeger Jacob Breije hoedenmaker 1591.01.31 →
 Frank Dirk Tielemansz van Dieperbeek, tr. Jenneke van Cuijck, vererving →
 (1635) zijn kinderen erfdeling 1637.10.10 →
 Mechteld, geh. met Julius Daniël Jansz. Schotelmans, 1637.11.28 →
 Antonis Antonisz. Sueret (?) zadelmaker van Arnhem, geh. met Geertruid Raats, testament →
 Geertruid Raats, hertr. Gangelhof Upkens, 1652.04.24 →
 Jan Hooft 1656.08.22 →
 Mathijske van Aarsen, wed. Herman Geermans, 1660.03.08 →
 Jan Jansz. van Santen
 zijn kinderen 1709.11.26 →
 Leendert van Doire kleermaker
 ??
 (1728) Johan Adrianus Baks of Boks, kleermaker, testament 1745.03.22 →
 zijn vrouw Adriana Verbeek, hertr. Johannes van Kilsdonk, bierbrouwer, 1750.03.24 (f
 785)→
 Goiard van der Gouw

Hinthamerstraat 169 oost (Het Bont Paard)

In 1520 was dit perceel, 19½ voet (5,60 m) breed, in het bezit van Filips Sanders,¹ in 1573 van heer Jacob Sanders.² Heer Jacob Sanders blijktens de hierna volgende akten uit 1596 de volgende erfgenamen:

1. Filips, hieruit:
 - Christoffel;
2. Antonis, hieruit:
 - Philips;
 - Jacob, hieruit:
 - onmondige kinderen;
3. Lucie, tr. Jacob van Uden, hieruit:
 - Marieke, tr. Jan Willemsz., hieruit:
 - onmondige kinderen;
 - Gijsbert;
 - onmondige kinderen.

Deze erfgenamen transporteerden op 24 december van genoemd jaar hun aandeel in de volgende goederen:

- *een camer met haeren gronde, gestaen ende gelegen binnen deser stadt van sHertogenbossche inde Hinthamerstraet in een straetken tegen over tconvent vanden fraters, geheuten het Fratersstraetken, tussen eenen ganck oft wech aldaer deen sijde ende tussen een huysinge oft camer genoempt De Hel, den vercooperen oyck toebehoirt hebbende ende nu toecomende Goyarden van Engelant, raetsheer deser stadt, dander syde, streckende van tvoirschreven Fratersstraetken achterwaerts tot sekere erff oft ganck aldaer des voir-*

1 ARA Brussel, Rekenkamers 45067 (cijnsregister 1520), f. 35:
Dominus Iacobus.

Philippus Sanders de xix pedatis viii½ d.
 Bovengeschreven de rechtsopvolger.

2 BHIC, Raad en rentmeester-generaal 280 (cijnsregister 1573-1640), f. 38.

schreven Goyarts van Engelant, gereserveert den middelgevel ofte want tussen dese camer ende de voirschreven huysinge De Hel genoempt totte selve huysinge De Hel geheten, blyvende nochtans dese camer inden voirschreven middel gevel getimmert, tesamen metten recht van te gebruycken tvoerschreven Fratersstraetken, de twee steenen privaten ende watertrappe opte Diese, ende die oyck pro rata ende nae advenant mede te onderhouden

aan Sander Jacobsz. van den Boesdonk;

- *een huys genoempt De Hel, daer Peter Adriaenszoen tegenwoerdelick in wonende is, met een camer daer benefens staende, daer Jenneken weduwe Jacop Antonissen in woent, gestaen ende gelegen aldaer int voirschreven Fraters straetken tussen erffenisse Goyarts van Engelant deen syde ende tussen een ander steenen huysinge, oyck den vercooperen toebehoirt hebbende ende nu Antonette Monicx, dochter Jaspar Monicx toecomende, dander syde, streckende van een camer nu toebehorende Sander Jacops Verboesdonck ende tvoirschreven Fraters straetken achterwaerts vuytgaende op eenen ganck oft wech aldaer, gereserveert de zydelmuere vanden voirschreven steenen huysse neffens de voirschreven camer totten selven steenen huysse blyvende nochtans de voirschreven camer daerinne getimmert gelyck die tegenwoerdelick aldaer staende is ende metten goetken lopende onder tsydel- oft kelder camerken vande voirschreven steenen huysinge omme de hemelswateren vande voirschreven camer daer Jenneken weduwe Jacop Anthonissen in woent haeren cours ende loop daer doer te hebben naeden voirschreven graft, soo tzelve van outs heeft gedaen, te samen metten recht van te gebruycken tzelve Fraters straetken, de twee steenen privaten ende watertrappe opte Diese ende die privaten oyck mede te onderhouden*

aan Goiard van Engeland, raadsheer van 's-Hertogenbosch;

- *een steenen huysinge wesende twee woningen met een kelder camerken daer ter syden achter de camer daer Jenneken weduwe Jacop Antonissen in wonende is ende metten looten gote boven tvoirschreven camerken liggende, mitsgaders den hoff denselven steenen huysse zydelinge aenliggende, alle gestaen ende gelegen aldaer int voirschreven Fraters straetken tussen een camer ende erve daer Jenneken weduwe Jacop Antonissen in wonende is, nu toebehoirende Goyarden van Engelant deen syde ende tussen den erve Franckens van Dieperbeeck dander syde, streckende van tvoirschreven Fraters straetken totten gemeynen graft aldaer, onder conditien dat alsulcken goetken lopende onder tvoirschreven sydel- oft keldercamerken in alsulcker vuegen als tzelve aldaer tegenwoerdelick liggende is, zal blyven omme het hemels water vande camer daer Jenneken weduwe Jacop Anthonissen in woent zynen cours ende loop daer doer te mogen hebben naeden voirschreven gemeynen graft, soe tzelve van outs heeft gedaebn, tesamen metten recht van te gebruycken tvoirschreven Fraters straetken de twee steenen privaten ende watertrappe opte Diese onder den laste van deselve mede pro rata te onderhouden, blyvende nochtans den ganck ofte wech aldaer naede voirschreven watertrappe ende privaten in alsulcker breyde, wyde oft grootte als die tegenwoerdelick aldaer gelegen is, sonder denselven te mogen minderen oft becommenen*

aan Antonette dochter van wijlen Jasper Monicx;

- *een huys, erve, hoff oft plaetse ende achterhuys met een affhangende leyve ende eenen anderen hoff daer benefens, gestaen ende gelegen binnen deser stadt van sHertogenbosche inde Hinthamerstraet tegen over tconvent vande fraters tussen den huysse genoempt Valckenborch, tot Goyarden van Engelant behoirende, deen syde ende tussen den huysse Franckens sone Diericx Tielmanszoen van Dieperbeeck ende een straetken genoempt het Fraters straetken dander syde, streckende tvoirschreven huys vande gemeyn straet achterwaerts op sekere ledich plaetsken met eenen ganck int voirschreven Fraters straetken vuytgaende, ende den voirschreven zydelhoff vanden erve des voirschreven Franckens van*

Dieperbeeck ende den erve Aelberts de Becker alias den Dooven totten erve Amelis Geeritssen, tesamen metten recht van te gebruycken het voirschreven Fraters straetken, twee stenen privaten ende watertrappe op die Diese aldaer ende onder den last vande selve mede pro rata te onderhouden

aan hun mede-erfgenaam Filips Antonisz. Sanders, het laatste complex tegen een jaarlijkse en erfelijke cijns.¹ Op 20 januari 1599 droeg Philips dit complex over aan de wollenlakenverkooper Peter Willem Adriaansz.,² waarna op 31 augustus 1599 Filips' gelijknamige neef, zoon van Christoffel Sanders, het goed naastte.³ Hij transporteerde het vervolgens op 3 januari 1614 aan Jan Servaas Hendriks Rutten van Geffen (alias van den Goor).⁴

Zijn weduwe, Aalke dochter van Guilliam van Santen, hertrouwde met Hendrik Kelders. Deze droeg, na het overlijden van Jan Servaas' enig kind Guilliam, het complex op 25 november 1631 over aan Nicolaas zoon van wijlen Nicolaas Jansz. van Berlicum. De omschrijving luidde toen: *huijs, erve, hoff ofte plaetsse met een poort uitgaende int voorschreven Fratersstraetken, daermen met wagen ende peerden can in ende uutvaren, achterhuijs oft stallinghe met een cleijne erffenisse oft hooffken achter den voorschreven achterhuijs oft stalle oock int voorschreven Fratersstraetken vuytcomende ende gaende, gemeijnlick genoempt Het Bont Peertken, gelegen ter plaetsse voorschreven tussen den voorschreven huijse genoempt In Valckenborch, toecommende Willemen Reynders backere, ex uno ende tussen huijs ende erve vande kynderen des voorschreven Franck Diercx Thielmans van Dieperbeeck ende tvoorschreven straetken ex alio, streckende vande gemeijn straet achterwarts op seker ledich plaetsken uitgaende, ende den voorschreven zijdelhoff oft plaetsse, daerop een put is staende, vanden erve der voorschreven kynderen ende Jans van Vlijmen bierbrouwer totten erve Amelis Geeritssen tesamen metten voorschreven recht van te mogen gebruycken het voorschreven Fratersstraetken, twee steenen privaten ende watertrappe opde Diese aldaer ende onder den last van dezelve pro rata t'onderhouden.*⁵

Hierna bleef het complex gedurende lange tijd in handen van dezelfde familie. Op 4 februari 1704 droeg Margareta van Berlicum, weduwe van de notaris Willem van Oudenhoven, de helft van het goed over aan haar zoon de notaris Petrus van Oudenhoven. Margareta had het hele goed geërfd van haar moeder Margareta Zaats, weduwe van Nicolaas van Berlicum. De koopprijs van de getransporteerde helft bedroeg, met inbegrip van de gekapitaliseerde lasten, 1022 gulden. De omschrijving luidde: *huys, erve, hoff ende plaetse met een poortie uytgaende in het Fraters straetje, twee keuckens op de selve plaetse, achterhuys ende stallinge van drie paarden, oock in het voorschreven Fraters staetje uytgaende - - - inde Hinthamerstraet tegens over de huysinge vande vrouwe van Nieuwlant, tusschen huys ende erve vande heer en meester Johan van Gemert, advocaet alhier, genaemt Valckenburgh, ende den hoff der huysinge de Roos, toebehorende s^r. Michiel le Hardij, ter S^t. Jacob straetwaerts, ex uno ende tusschen huysinge m^r. Jan van Santen, cleermaecker alhier, en 't voorschreven Fraters straetje ter Geerlincxe brugh ex alio, streckende voor vande gemeene Hinthamerstraet achterwaerts mede achter de huysinge van m^r. Jan van Santen voorschreven en van s^r. Willem van Hulst, genaemt Den Doven, tot aen een huysken van Robbert van Walcheren*

1 GAHt, R. 1423, f. 127-130v.

2 GAHt, R. 1437, f. 124v.-126v.

3 *met den rechte van nairderscappe gelost, gequeten ende behouden*, in het Latijn: *redemit e iure proximitatis, acquitavit et obtinuit*. Door middel van dit naastingsrecht – in Brabant ook wel recht van vernadering geheten – kon de grondheer, een familielid of buur de eerdere koop van een onroerend goed ongedaan maken en voor dezelfde prijs kopen. Zie O. Moorman van Kappen, *Met open buydel ende in baren gelde. Enkele beschouwingen over het oud-vaderlandse familienaastingsrecht* (Deventer 1973); Ph. Godding, *Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12e au 18e siècle* (Brussel 1987) 241-249.

4 GAHt, R. 1461, f. 112v.-114.

5 GAHt, R. 1542, f. 540v.-543.

tegens de voorschreven hoff staende ende met de voorschreven huysinge ende stal tot aen seeckere ledige plaetse en stal van juffrouwe Jaquelina vande Graght, weduwe vande heer ende m^r. Theodorus van Nyehoff, te saemen mette reghten van te mogen gebruycken het voorschreven Fraters straetje, twee stenen privaten ende watertrappe op de Diese aldaer.¹

Hierna is het goed in handen gekomen van Anselmus van Wezel en vervolgens, via onderhandse deling van 29 augustus 1773 tussen zijn kinderen, van zijn zoon Dirk Rudolf. Van hem vererfde het op zijn zuster Hendrica van Wesel, die het op 26 juni 1777 transporteerde aan de kamerbewaarder Matthijs Sers voor een bedrag van 1800 gulden plus 2 gulden 10 stuivers aan gekapitaliseerde last. Het complex werd omschreven als *eene huysing en erve met zyne ap- en dependentien van dien, gestaan ende gelegen binnen deze stad op het Hintemereynde, van ouds genaamd het Bont Paartje, aan de eene zyde de huyzinge van Johannes van den Acker en aan de andere zyde dat van Johannes van Dinsen, strekkende voor van de gemeene straat achterwaarts en langs de erve van 't huys de Rogblom nevens het straatje genaamd Den Dooven, met den paardengrutmolen in gemelde huyzinge het Bont Paartje tot hier berustende.²*

Bezitters:

(1520) Filip Sanders

(1573) heer Jacob Sanders

zijn erfgenamen 1596.12.24 →

Filips Antonisz. Sanders 1599.01.20 →

Peter Willem Adriaans wollenlakenverkoper 1599.08.31 naasting →

Christoffel Antonisz. Sanders 1614.01.03 →

Jan Servaas Hendriks Rutten van Geffen alias van den Goor

zijn weduwe Aalke Guilliams van Santen, hertr. Hendrik Kelders, 1631.11.25 →

Klaas Klaas Jansz. van Berlicum

zijn dochter Margareta, tr. Willem van Oudenhoven, 1704.02.04 →

hun zoon Petrus Oudenhoven, notaris en procureur leen- en tolkamer

??

Anselmus van Wezel

zijn weduwe Helena van den Berg en kinderen Dirk, Rudolf en Hendrica, onderhandse deling 1773.08.29 →

hun zoon Dirk Rudolf, vererving →

Hendrica van Wezel 1777.06.26 (f 1800+2-0-10=1802-0-10) →

Mathijs Sers

Hinthamerstraat 171 (Valkenburg)

In 1520 en in 1573 was dit perceel van 19 voet breed in het bezit van Jan Schut. In de cijnsregisters wordt ook gesproken van de tuin achter het huis.³ Na 1573 worden Dielis van Bladel

1 GAHt, R. 1691, f. 150-151v.

2 GAHt, R. 1767, f. 338-338v.

3 ARA Brussel, Rekenkamers 45067, f. 35: *Iohannes Schut de xix pedatis et orto retro domum x d.*; BHIC, Raad en rentmeester-generaal 280, f. 38:

Gerardt Jaspars.

Nu Dielis van Blaedel.

Jan Schut van xix voeten (ende) vanden hoff achter zyn huyse x d. oudts, geldende

ii st.

Het woord *ende* ontbreekt, maar dient blijkens het register van 1520 wel aanwezig te zijn.

en Gerard Jaspers als cijnsplichtigen genoemd. In 1599 was Goiard Goiartsz. van Engeland¹ en in 1631 en 1635 was Willem Reindersz. bakker de bezitter.²

Op 21 juli 1660 transporteerde Reinder van den Berkenbos bakker, zoon van wijlen Willem Reindersz. en Barbara, *eene huijsinge, gront plaetse ende een cleijn stucxken ledige erffnisse achter deselve huijsinge gelegen binnen dese stadt vanden Bossche inde Hinthamerstraet over de Geerlincxe brugge, genoempt Valckenborch, tussen huijs ende erve Bernarts le Hardij, gemeijnlick genoempt Inde Roose oostwaerts ex uno ende tussen huijs ende erffnisse genoempt Int Bont Peert westwaerts ex alio, streckende voor vande gemeijn Hinthamerstraet achterwaerts tot een heijnuere tussen de voorschreven ledige erffnisse ofte hoff des voornoemde Bernaerts le Hardij gelegen, met oijck de hellichte derselver muere, oijck met een pompe ende stalle opde voorschreven ledige plaetse staende, aan Cornelis Kolen, licentiaat in de rechten. Reinder had het goed geërfd van zijn vader. Voorwaarde was dat die opdragere altijd gehouden is ende sal wesen te mainteneren ende doen mainteneren t'waterleijden uijt denselven putte daer het tegenwoirdich uijt geeleijdt wort tot de pompe staende opde gemelte ledige plaetse der voorschreven huijsinge Valckenborch, soo dat den vercrijger daerdoor in egeenen schade ofte dispuijte en geraecke met de proprietarissen vanden selven putte, voor welcke dispuijt, soo daer eenich is, die opdragere sal moeten den vercrijger instaan ende affweren. Mede sal die vercrijger mogen affbreecken ofte oijck naer sijnen gelieven laten staen soodanig uitsteck van heijmelicheijt ofte secrete als tegenwoirdich is staende tegens den achtergevel der voorschreven getransporteerde huijsinge ande sijde ofte zeylmuere der huijsinge van Het Bont Paertjen, staende aende westsijde der gemelte huijsinge Valckenborch, om naer des vercrijgers gelieven ende als het hem te pas sal comen sijnen achtergevel uijt te setten soo verre als den achtergevel vande gemelte huijsinge Het Bont Peertken is uijtstaende.*³

Na de dood van Cornelis Kolen maakten zijn zoon mr. Hendrik Kolen en mr. Johan van Gemert als man van zijn dochter Maria Anna op 12 oktober 1686 een erfdeling, waarbij Valkenburg aan Johan van Gemert ten deel viel.⁴ Op 15 december 1705 transporteerde deze laatste, net als zijn genoemde zwager advocaat van beroep, het goed – de koopprijs bedroeg met inbegrip van de lasten f 1415 – aan de oostelijke buurman Michiel le Hardy. Deze bezat ook het achter het perceel gelegen terrein. De omschrijving luidde: *huys ende erve met syn reghten ende toebehoorten, genaemt Valckenborgh, staende alhier in de Hinthamerstraet tusschen huys ende erve genaemt De Roos ex uno ende tusschen huys ende erve der weduwe wyle den notaris Oudenhoven, genaemt het Bonte Paertje ex alio, streckende voor vande gemeene straet tot aen erve des navolgende coper.*⁵ Michiel le Hardy bezat dus ook het achtergelegen terrein. Mogelijk ging het hierbij om de tuin die later het plein naast de Sint-Jacobskerk zou worden, maar zie ook onder het volgende perceel.

De kinderen van Michiel le Hardy droegen op 18 september 1714 het huis Valkenburg over aan Johan van Velddriel voor in totaal 1590 gulden 13 stuivers 12 penningen. Het achtergelegen grondstuk was toen nog in hun bezit.⁶ Op 6 juli 1750 ten slotte transporteerde Anna van Heeswijk, weduwe van Jan van Velddriel het goed aan Johannes van den Akker (koopprijs samen 1704 gulden 13 stuivers en 12 penningen).⁷

Bezitters:

1 Zie het navolgende complex De Roos (Hinthamerstraat 173).

2 Als belending vermeld: R. 1542, f. 540v.-543 (25 november 1631); in 1635: Nationaal Archief Den Haag, Raad van State 2134, f. 315v.

3 GAHt, R. 1593, f. 267-269.

4 GAHt, Notarieel archief 2824 (not. Willem Vos), f. 424v.-430v.

5 GAHt, R. 1694, f. 325-326.

6 GAHt, R. 1706, f. 207-207v.

7 GAHt, R. 1740, f. 302-302v.

(1520 en 1573) Jan Schut

Dielis van Bladel

Gerard Jaspers

Goiart van Engeland

(1631 en 1635) Willem Reindersz. bakker (van den Berkenbos)

zijn zoon Reinder van den Berkenbos 1660.07.21 →

mr. Cornelis Kolen, advocaat, x Anna Mol, vererving →

hun kinderen Hendrik en Maria Anna, geh. met Johan van Gemert, erfdeling 1686.10.12 →

mr. Johan van Gemert x Maria Anna Kolen, 1705.12.15 (f 1410+5=1405) →

Michiel le Hardy, testament 1707.02.15 →

zijn vrouw Anna van Lier, vererving →

kinderen Bernard en Cornelia van Michiel le Hardy 1714.09.18 (f 1586+4-13-12=1590-13-12) →

Jan van Velddriel →

zijn weduwe Anna van Heeswijk 1750.07.06 (f 1700+4-13-12=1704-13-12) →

Johannes van den Akker

Hinthamerstraat 173 (De Gulden Roos)

Dit perceel was iets breder dan de vorige: 27 voet (= 7,75 m). In 1520 stond het op naam van Jan Gek,¹ die ook het hierna te behandelen oostelijk naastgelegen (De Bossche Maagd) in zijn bezit had. In 1573 waren beide percelen in het bezit van Jans weduwe Heilke.² Deze zal kort hierop overleden zijn. Op 10 oktober 1579 droegen bij gemachtigde Anna Janssen, weduwe van mr. Gerong Geks, en haar kinderen mr. Jan Geks, oud vijftientig jaar, en Helena Geks, dit goed over aan Goiart zoon van wijlen Goiart van Engeland. De omschrijving luidde: huis en erf ongeveer tegenover het fratersklooster tussen erf van Goiart van Engeland (Hinthamerstraat 177) en erf van de weduwe van Dirk van den Heuvel (nummer 173?), strekkend van de straat tot erf van genoemde Goiart.³

Op 1 december 1599 transporteerde Goiart, *raitsheer, capiteyn vander schutterye vanden auden voetboge ende meester ende rector vanden grooten gasthuyse bynnen der stadt*

1 ARA Brussel, Rekenkamers 45067, f. 35: *Idem Iohannes de xxvii pedatis xii d.*

2 BHIC, Raad en rentmeester-generaal 280 (cijnsregister 1573-1640), f. 38:

Nu die weduwe Peeter Willem Adriaens.

Goeyaert van Engelant.

Heylken naegelaeten weduwe Jans Geck van xxi½ voeten (De Bossche Maagd), geldende

i st. xiiii d.

Deselve xii d. oudts, geldende (De Roos)

ii st. vii d.

3 GAHT, R. 1404, f. 15v.-16: *Paulus van den Leemput, filius quondam Henrici vanden Leemputte tanquam potens ad infrascripta vigore procuracionis certarum litterarum procuratorialium scabinorum, borgimagistorum et consulum oppidi de Lovanio, ac vigore potestatis sibi Paulo inibi a domicella Anna Janssen, relicta magistri Gerongii Gecx, magistro Iohanne Gecx annorum viginti quinque et Helena Gecx, liberis dictorum coniugum, ut apparebat date et concessa, domum et aream sitam in Buscoducis in vico Hijntamensi quasi ex opposito conventus fratrum inter hereditatem Godefridi de Engelant ex uno et inter hereditatem relicte Theoderici vanden Hovel ex alio, tendentem a communi platea ad hereditatem Godefridi predicti, ut dicebat, legitime et hereditarie vendidit Godefrido de Engelant, filio quondam Godefridi de Engelant - - -, exceptis censu fundi domino nostro duci, hereditario redimibili censu sex florenorum Petro filio Iohannis Mathijssen, hereditario censu redimibili trium florenorum (ruimte opengelaten), hereditario censu duorum florenorum domui infantorum in Buscoducis et hereditario censu quatuor librarum monete conventui predicatorum in Buscoducis de et ex dictis domo et area annuatim e iure solvendis, ut dicebat. Testes Lombarts et Vechel. Datum x^a novembris xv^c lxxix.*

sHertogenbossche, dit goed met het oostelijk naastgelegen huis De Maagd van Den Bosch, achtergelegen erven en kameren tot in de Jacobsstraat en Achter de Dove, aan Peter Willem Adriaansz. lakenkoper. De zeer uitvoerige omschrijving volgt hier:

zekere huysingen, erffnissen met heuren rechten ende toebehoirten hem eyghen ende particulierelyck competerende ende hierna bescreven ende gespecificeert, te weten

- *inden iersten twee huysingen, erven malcanderen sydelinge inde Hynthamerstraet deser stadt aen staende, wair aff deene huysinge, te wetene degene staende nae sint Jacopsstraet waert, genoempt wordt In de Maecht vanden Bossche (het hierna te behandelen complex Hinthamerstraat 177), daer uut hangende, met een scryffcantoir achter de huysinge lestgenoempt gestaen;*
- *item een koockhuys achter de voirscreven andere, wesende de grootste huysinge (dit wil zeggen het hier behandelde huis De Roos), staende, met den ganck ende poirte tussen beyde dese voirscreven huysingen gelegen;*
- *item den viercanten hoff achter beyde de voirscreven huysingen ende oick achter de huysinge genoempt In Valckenborch (den voirscreven Engelant oic toebehoorende ende gereserveert), te samen gelegen;*
- *item ende alnoch de achterhuysinge achter de voirscreven viercanten hoff staende, daer inne wonende is Willem Janssen;*
- *item noch eene woninge wesende deene helfte van twee woningen onder een dack in sint Jacopsstraet staende, met den voirtpoirken ende ganck tot de voirscreven ierste woninge behoorende met den geheelen viercanten hoff achter beyde de voirscreven woningen gelegen;*
- *item twee cameren onder een dack, gestaende ter syden vanden grootten ierstgenoemden hoff, wel verstaende aende zyde vanden Fratersstraetken, wesende deene van dese twee cameren het slachhuys vanden inwoender des voirscreven grooten voorhuys ende dandere camere daer inne wonende is Jan Mont lynewevere, met oick de gesteenweechde plaetsse daer voor aen den hoff totten poirtken toe gelegen met den putte daer op aent voirscreven groote achterhuys staende, ende tgebruyck vanden poirtken voirscreven int voirscreven Fratersstraetken uitgaende,*
 - wel verstaende dat de nabescreven coopere ende de voornoemde Van Engelant tot hunne voirscreven erffnissen respectie aldaer te samen de voirscreven put ende ganck oft gesteenweechde plaetse totten gebruyck vanden selven putte, ende oick het voorschreven poirtken sullen mogen gebruycken, des sullen sy te samen oic den voirscreven put ende poirtken gehouden syn voortaan te onderhouden elck nae advenande hy deselve sal gebruycken;*
- *item noch zekere ledige plaetsse daer cameren voortyts hebben gestaen, uitgaende vanden voirscreven ierstgenoemden hoff tot int voirscreven Fratersstraetken, anderssins het selve straetken oock Achter den Dooven genoempt,*

byden voornoemden Goyardt van Engelant gecocht tegens den erffgenamen Gecx, met oock allen den rechten ende toebehoorten soo de voirscreven huysingen, achterhuysen, cameren, hoeven ende erffnissen voornoemt alle gestaen ende gelegen zyn inne deser stadt sHertogenbossche ter plaetssen voor respectie genoempt, oistwärts ende van voir aen de voorschreven huysinge ende toebehoorten gestaen ende gelegen synde tussen erffnisse Dirix de Smit (Hinthamerstraat 181) ende erffnisse meester Jan Hoirnkens, wesende synen hoff, ende voorts den voirscreven hoff toebehoorende tot de woninge in sint Jacopsstraet uitgaende, oic gelegen tussen erffnisse des hoffs des voornoemde meester Jan Hoirnkens, ende de voirscreven woninge voorts gelegen tussen erffnisse Jennekens (niet ingevuld) inde voirscreven sint Jacopsstraet wonende, allet aende voirscreven oostzyde respectie, ende westwärts tussen dandere des voirscreven Engelants huysinge voirscreven, genoempt In Valckenborch (Hinthamerstraat 173), ende voirts (f. 141) tussen erffnisse Philipssens Christoffels Sanders-

sen totte voorscreven ledige erffnisse int voorscreven Fraterstraetken, ende van daer de voorscreven twee cameran onder een dack staende tussen erffnisse ende twee andere cameran, den voornoemde Goyarden van Engelant toebehoorende ende gereserveert, int voorscreven Fraters straetgen staende ende uitgaende, streckende de voorscreven huysingen ende toebehoorten voorts van vore vander voorscreven Hynthamerstraete achterwarts tot den hoff des voornoemde Van Engelant, gelegen achter het groot achterhuys daer inne nu is wonende de voornoemde Willem Janssen, vry aen hen' selven is behoudende, wel verstaende dat de voorscreven woninge in de voorscreven Jacopsstraet staende aende syde van de kercke van Sint Jacops mede is streckende neffen erffnisse ende andere helfte der voorscreven woninge die is toebehoorende Anthonissen Steynssen, soo hy verclaerden - - -

heeft hy ten jaerlicken ende erffelicken chynse mits desen uutgegeven Peeteren sone willner Willem Adriaenssen laickencoopere - - - voor ende omme

- den grontchyns van twee stuvers ende seven penninge uut den voorscreven grooten huysen gaende ende grontchyns van eenen stuver veertien penningen,
- eenen erffelicken chyns van vier ponden Bosch payements aenden convente vanden predicaren,
- eenen erffelicken chyns van twee gulden aenden sinneloosen huysen bynnen deser stadt
- ende noch eenen erffelicken chyns van zess gulden aen Heylwich Joosten van ende uut de huysinge De Maget vanden Bosch genoempt gaende,
- eenen erffgrontchyns van eenen stuver elff penningen ende eenen erffelicken chyns van dertich scellingen payments, maickende jairlix thien stuvers twee oirt aenden grooten bagynhoff bynnen deser stadt van ende uut de voorscreven woninge inne sint Jacopsstraet te vergeldene,

soo hy verclairde, gegeven ende betaelt te wordene vanden voornoemde Peeteren soine Willems Adriaenssen - - -

ende alnoch voir ende omme eenen jairlicken ende erffelicken chyns van twentwintich gulden Carolus gulden gemeynlick genoempt oft die werde daer voor in anderen goeden gancbaren gelde voor elcken Carolus gulden te rekenen, ende alnoch voir ende omme eenen anderen jairlicken ende erffelicken chyns van twintich dergelycke Carolus gulden, alle beyde dese chynsen gegeven ende betaelt te worden den voornoemde Goyarden van Engelant van Peteren Willemsen voornoemt alle jaer erffelick nativitatis Domini - - -, met condicie toegedaen

- dat de gote liggende tussen den voorscreven huysen genoempt In Valckenborch, ende den voorscreven grooten huysen sal worden onderhouden byden proprietaris vanden huysen van Valckenborch voorscreven sonder cost ende last deses coopers, ende de muere achter den selven huysen van Valckenborch tussen den selven huysen ende den voorscreven hoff gelegen sal byden proprietaris van Valckenborch voir deen helfte ende byden voorscreven Peeter Willem Adriaenssen, coopere, voor dander helfte worden onderhouden, des sal de proprietaris van Valckenborch de duere daer inne staende toe te moeten doen metssen ende sal oick daerinne mogen timmeren tot synder geliefsten, ende int timmeren yet daerinne brekende tot synen coste repareren;
- item dat de muere tussen de voorscreven huysinge van Valckenborch ende den voorscreven grooten huysen sal syn ende blyven halff ende halff, soodat de proprietaris van Valckenborch daer inne mach timmeren, maer wat timmerende ende daer inne breeckende sal hy moeten wederomme toe maicken nae behooren nyettegenstaende de voorscreven muere aenden voorscreven grooten huysen is behoorende;
- item dat de gote ende muere tussen de voorscreven huysinge der Maeghet vanden Bossche ende den huysen des voorscreven Dirix de Smith sal worden onderhouden ende is behoorende halff ende halff;

- *item dat de muere tussen den voorscreven grooten hoff ende andere aenliggende erffnissen sullen wordden onderhouden soomen bevynden sal te behooren.*
- *Item de voorscreven achterhuysinge daer de voorcreven Willem Janssen inne woont sal behouden hare behoorlicken druppe in den hoff des voorscreven Van Engellant, vercoopere.*
- *Ende de vensteren, te weten de drie vensterkens inden voorscreven hoff open gaende sal de voorscreven Peeter Willemszoen gehouden syn toe te metssen ten behoeve des voorscreven Van Engellant, vercoopere, maer de glasen daer boven staende sullen blyven inne vuegen soo die nu staende syn.*
- *Ende van gelycken mach de voorscreven Peeter, coopere, tot gelycker hoochde meer glasen inde voorscreven muere mogen stellen omme daer doire syn lochte te scheppen altyt tot synen believen.*

Item alsoo de voornoemde Goyart van Engellant dese veste doet met overleveringe vanden ouden brieven die hy hyer af heeft ende daerenboven warantschap geloeft, soo is gecondicio-neert, oftet gebeurden dat de voorscreven vercooper in ennigen toecomenden tyden ennige der voorscreven oude brieven tot zyne rechtvorderinge in cas van swaricheyt behoeffden de coopere sal sculdich syn hem die tot synre rechtvorderinge te leenen, ende de rechtvorderinge gedaen hebbende sal dese voirscreven vercoepere alle deselve binnen den voornoemde coopere wederom verbonden zyn te restitueren, allet sonder argeliste, gelovende de voornoemde Goyardt van Engelandt - - .

Datum prima decembris xvc^c xcix.

In 1635 was de zoon van Rut Kolen eigenaar en gebruiker van het onderhavige perceel, in 1674 was Bernard le Hardi, zoon van Michiel le Hardi en Anna van Lier, de cijnsplichtige.¹ Zijn weduwe, Cornelia van Heeswijk, hertrouwde met Wouterus Mulders. Over de nalatenschap van haar eerste man ontstond na een op 23 februari 1717 gehouden erfdeling een geschil met Jasper Spijkers, die getrouwd was met de dochter van het echtpaar Cornelia le Hardy. Hierover werd op 8 september 1721 vonnis gewezen. Bij notariële akte van 23 november 1723 kwamen partijen vervolgens overeen dat Jasper Spijkers aan Wouter Mulders zou overdragen *de helft hem nomine uxoris competerende inde huysinge De Vergulde Roos, staende op het Hintemereynde alhier, met de helft van het huysje daer aghter* (doorgehaald: *daer de kerck gehoude werd*) *met ap- ende dependentie vandien, met de meubelen die daer inne nogh int gemeen syn, ende dat voor de somme van tweedusent gulden.* Dit transport vond plaats op 10 december 1723. Er werd nu gesproken van *de voorschreven halve huysinge De Vergulde Roos, staende als voor, met de helft van het huysje daer aghter, de erve de erfgenaamen Jan Kuysten ex uno, de erve Johannes Veltdriel ex alio, strekkende voor vande straet tot het eynde van de erve van het klijne huysje aghterwaerts.* De koopsom bedroeg 2000 plus 19 gulden 13 stuivers 12 penningen.² Voor de zojuist genoemde kerk zie het volgende complex De Bossche Maagd.

Bezitters:

(1520) Jan Gek

(1573) Heilke weduwe Jan Gek

Anna Janssen, weduwe van mr. Gerong Gek, en hun kinderen mr. Jan Geks en Helena Geks
1579.10.10 →

Goiart Goiartsz. van Engeland 1599.12.01 →

Peter Willem Adriaans lakenkoper
zijn weduwe

(1635) de zoon van Rut Kolen

1 BHIC, Raad en rentmeester-generaal 281 (cijnsregister 1674-1690), f. 11v.

2 GAHt, R. 1727, f. 65v.-67v.

Michiel le Hardy
zijn weduwe
hun zoon Bernard le Hardy x Cornelia van Heeswijk, hertr. Wouterus Mulders
zijn erfgenamen 1723.12.10 →
Wouterus Mulders →
zijn weduwe, vererving →
hun kinderen Gerardus, Nicolaas, Bernardus, Elisabet en Anne Maria Mulders, vererving →
Andreas Ermers, Augustinus en⁷ Tilmanus van Rijckevorsel, Martinus van der Ven, gehuwd
met Cornelia Ermers, en Johanna Ermers, weduwe Wilhelmus Libertus van Herck,
1801.08.07 →
P.J. van Oorschot

Het hierna volgende huisnummer 175 betreft de naar achteren gelegen Sint-Jacobskerk,
waarvan de voorganger oorspronkelijk achter het huis De Roos stond.

Hinthamerstraat 177 (De Bossche Maagd)

Omwille van het verband met het voorgaande complex wordt dit nog bestaande huis gedeel-
telijk behandeld. Voor de recentere geschiedenis wordt verwezen naar Van Sasse van Ysselt.
Het perceel van 21½ voet (8,24 m) breed stond in 1520 op naam van Jan Gek,¹ in 1573 van
zijn weduwe Heilke. Hierna kwam het in bezit van Goiart van Engeland en vervolgens van
Peter Willem Adriaans (zie het voorgaande complex).² De volgende bezitster was zijn
weduwe Catharina dochter van Antonis Herink. Volgens de hierna volgende akte van 18
november 1683 had deze, inmiddels weduwe geworden van Baltazar Donkers, het goed op 28
februari 1636 verkregen van de erfgenamen van Peter Willem Adriaansz., haar eerste man.
De betreffende akte kon echter niet worden getraceerd. Het verpondingsregister van 1635
vermeldt *de weduwe Baltus Jonckers (!)*,³ zodat het transport waarschijnlijk vroeger geda-
teerd moet worden. Hierna vererfde het goed op Hester Herinks, gehuwd met Hendrik Ja-
cobsz. van Weert, en haar zus Antonetta. Bij erfdeling van 8 mei 1679 kwam het goed aan
Catharina dochter van Hendrik van Weert, die het op 18 november 1683 voor 3200 gulden
overdroeg aan Jan van Bilsen. Het werd omschreven als *eene huijssinge, erve, hoff, somer-
huijske, met sijne rechten ende toebehoortten, genaemt De Maeght vanden Bosch, gestaen
ende gelegen binnen dese stadt inde Hinthamerstraet tusschen de huyssinge ende erve vande
weduwe Bernard le Hardij, genoemt Inde Gulde Roose, ex uno ende tusschen huijs ende erve
vande kinderen van Goijaert Huybert Seijlmaeckers ex alio, met twee woningen onder een
dack in Sint Jacobs straet, oock met de helft vande grootste camer onder een dack des
grootten achterhuijsse vande voorschreven huysse genoemt De Vergulde Roose, d'welck nu
gemaect is tot eene huijssinge, te weten die camer die oostwaerts gelegen is, mitsgaders den
hoff tusschen de voorschreven woninge, met een cleijn camerke daer tegenwoordich op
staende, ende tusschen de voorschreven grootste camer.*⁴

Waarschijnlijk diende het aan de straat gelegen huis toen al sinds 1663 tot rooms-
katholieke pastorie,⁵ zodat aangenomen mag worden dat er toen al een schuilkerk in de buurt

1 ARA Brussel, Rekenkamers 45067, f. 35.

2 BHIC, Raad en rentmeester-generaal 280, f. 38.

3 Nationaal Archief Den Haag, Raad van State 2134, f. 316.

4 GAHt, R. 1677, f. 40-41v.

5 Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen* III, 13.

was. In ieder geval werd het achterhuis van De Roos 1669 tot kerk verbouwd.¹ Zoals uit het navolgende zal blijken traden de eigenaren op als stromannen.

Hierna vererfde het goed op Gerardina van Bilsen, die trouwde met de bierbrouwer Hendrik van Rijn. Deze transporteerde zijn vruchtgebruik in een achtste deel van het goed op 17 januari 1707 aan hun beider dochter Maria Geertruid van Rijn. Met de overige erfgenamen verkocht deze op dezelfde datum het complex aan Johannes Kuysten. De koopsom bedroeg 2400 gulden, samen met de gekapitaliseerde lasten ten bedrage van 76 gulden 5 stuivers in totaal f 2476-5-0. De omschrijving luidde: *eene huysinge, erve, hoff, neerhuysken mitsgaders de nieuwe woninge daer achter aen staende, met syne rechten ende toebehoorten, genaemt De Maeght van Den Bosch, gestaen ende gelegen alhier in de Hinthamerstraet tusschen huys ende erve vande weduwe Bernard le Hardij, genaemt In de Gulde Rose, ex uno ende tusschen huys ende erve van de kinderen van Goyaert Huybert Seysmakers ex alio, met twee woningen onder een dack in S^t. Jacobsstraet, oock met de helfft vande grootste camer onder een dack des grooten achterhuysse vande voorschreven huysinge genaemt De Rose, welcke nu gemaackt is tot eene huysinge, te weten die kamer die oostwaerts gelegen is, mitsgaders den hoff tusschen de voorschreven woninge, met een cleyen camerken daer tegenwoordigh op staende, ende tusschen de voorschreven grootste camer.*²

Johan Huibertsz. Kuysten liet bij zijn overlijden op 13 september 1717 een dochter Angelina na, aan wie het complex vererfde. Zij trouwde op 21 januari 1720 met Christiaan van Rijzingen. Vervolgens erfde hun zoon Henricus Ignatius het goed. Deze verklaarde op 2 november 1790 dat hoewel het complex op zijn naam stond *voorschreve kerkehuis, pastoreele huysinge, hof en verdere huysjens weezentlijk aan de Roomsche gemeente van S. Jacob binnen deeze stad te competeeren; overzulks, des gerequireert wordende, beloove ik ondergeteekende een en ander voorschreve ten behoeve van voorschreeve Roomsche gemeente ten allen tyden te zullen transporteere.*

Zijn erfgenamen transporteerden het goed op 22 mei 1794 aan de rooms-katholieke gemeente.³

Bezitters:

(1520) Jan Gek

(1573) zijn weduwe Heilke

Goiart van Engeland 1599.12.01 →

Peter Willem Adriaans lakenkoper

zijn erfgenamen 1636.02.28 (?; waarschijnlijk eerder) →

zijn weduwe Catharina Antonisdr. Herink, hertr. Baltazar Donkers, vererving →

Hester Herinks, tr. Hendrik Jacob van Weert, en haar zus Antonetta Herinks

hun erfgenamen erfdeling 1679.05.08 →

hun dochter Catharina van Weert 1683.11.18 →

Jan Mathijsz. van Bilsen, tr. Hendrina van Meerwijk

zijn erfgenamen 1707.01.17 →

Johan Kuysten

zijn dochter, tr. Christiaan van Rijzingen

hun erfgenaam Hendrik Ignatius van Rijzingen

zijn erfgenamen 1794.05.22 →

Rooms-katholieke gemeente 1816

1 Ald. 15.

2 GAHt, R. 1695, f. 185v.-188.

3 GAHt, H. Geest 714 (legger 1768-1874), f. 9; Van Sasse van Ysselt, *De voorname huizen en gebouwen III*, 16-18.

Conclusies

De percelen op het tegenwoordige voorplein van de Sint-Jacobskerk hadden de gebruikelijke breedte van ongeveer 20 voet, met uitzondering van het vroegere Hinthamerstraat 165, dat 33 voet breed was. Hier was in het westelijk deel de bebouwing naar achteren gelegen en bevond zich aan de straatzijde een poort.

In het het afgebroken en herbouwde Hinthamerstraat 163 bevond zich vanaf 1430/34 tot 1602 het Bonefantenhuis, in het naastgelegen Hinthamerstraat 165 vanaf 1455 tot 1509 het huis van de arme fraters.

Het bleek onmogelijk de middeleeuwse geschiedenis van de percelen Hinthamerstraat 169 tot en met 173 te traceren. Mogelijk behoorden de huizen hier in de vijftiende eeuw tot een breder perceel. In 1520 waren het echter al afzonderlijke erven.¹

Het achterhuis van het huis De Roos (Hinthamerstraat 173) werd in 1669 vertimmerd tot rooms-katholieke schuilkerk. In 1663 werd het pand De Bossche Maagd (nr. 177) al gebruikt als pastorie, zodat er mogelijk al vanaf dat jaar in de achtergelegen bebouwing gekerkt werd.

¹ Van Geertrui van Synghel vernam ik dat het gemeentearchief haar gevraagd heeft een advies uit te brengen om het schepenprotocol beter toegankelijk te maken. Ik heb haar op mijn beurt geadviseerd om in ieder geval de periode 1501-1520 te laten indiceren, zodat er aansluiting kan worden gevonden tussen de indicering van Smulders/Spierings, die tot 1501 gaat, en en het cijnsregister van 1520.